

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δωδέκατος Συνοδηγήτησι: Ἐν Ἀθήναις, φρ. 10, ἐν τῆς ἑποχῆς φρ. 12, ἐν τῆς ἀλλοδαπῆ φρ. 20. — Αἱ συνοδηγήται ἄρχονται ἀπὸ 1 (Ἰανουαρίου) ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἶνε ἑτησίαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 13 Δεκεμβρίου 1881

ΤΟ STABAT MATER*

[Ἐκ τῶν τοῦ Henry Murger].

Α'

Τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα τοῦ 1714, καθ' ἣν ὤραν οἱ κάτοικοι τοῦ παρὰ τὴν Νεάπολιν χωρίου Καζόρια ἐπορεύοντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐξύπνα ὑπὸ τοῦ ζωηροῦ καὶ χαρωποῦ ἤχου τῶν κωδῶνων μικρὸν παιδίον κοιμώμενον ἐν τινι δωματίῳ οἰκίσκου ταπεινοῦ πάντοθεν ὑπὸ κήπων περιβάλλομένου. Ἦρχισεν νὰ τρίβῃ τὸ παιδίον τοὺς ὀφθαλμούς του, ἔπειτα δὲ ἄμα παρετήρησε τὰς ἀκτίνας λαμπροῦ ἡλίου νὰ εἰσβάλλωσιν εἰς τὸ δωμάτιον, ἀνέκραξε κροτοῦν τὰς χεῖρας:

— Ἄ! τί ὠραῖος καιρὸς! . . . Τί χαρὰ! Ὅθ' ἔβγω σήμερον ἔξω.

Διὰ νὰ νοήσῃ τις τὴν κραυγὴν ταύτην τοῦ παιδίου, πρέπει νὰ μάθῃ ὅτι ὁ Βαπτίστος (οὕτως ὀνομάζεται) ἐγείρετο ἀπὸ νόσου μακρᾶς καὶ ἐπικινδύνου, ἐξ ἧς ἐσώθη χάρις εἰς τὴν νεαράν του ἡλικίαν· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἡ ἀνάρρωσις τῷ εἶχε παράσχει ὀλίγας δυνάμεις καὶ ὁ ἰατρὸς τῷ εἶχεν ἐπιτρέψει νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ φάγῃ ὀλίγον, ἐφαντάζετο ὅτι ἦτο ἐντελῶς καλὰ, καὶ εἶχε λάβει τὴν ὑπόσχεσιν παρὰ τῆς θείας του, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἀντρέφετο, ὅτι θὰ ἐξήρχετο τῆς οἰκίας τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἐὰν ὁ καιρὸς ἦτο καλός. Διὰ τοῦτο ὁ Βαπτίστος ἐξύπνα μὲ τὴν τὴν χαρὰν τὴν πρῶταν ἐκείνην τὴν τόσῳ ποθητὴν.

— Τί χαρὰ, ἔλεγε, νὰ ἔβγω ἀπὸ τὸ παληοδωμάτιον αὐτό, ὅπου τόσον καιρὸν στενοχωροῦμαι! Τί ὠραῖον περίπατον θὰ κάμω εἰς τοὺς κάμπους μὲ τὴν ἐξαδέλφην μου.

Καθίστας δὲ ἐπὶ τῆς κλίνης του ἐφώνησε:

— Τερέζα, Τερέζα! δός μου τὰ φορέματά μου, θὰ σηκωθῶ.

— Ὅθ' καθήσῃς ἡσυχος! τῷ ἀπάντησεν ἐκείνη.

— Καλὰ, ἀλλὰ πῆς εἰς τὴν θεῖαν νὰ μοῦ δώσῃ τὰ ρούχα μου, θέλω νὰ σηκωθῶ.

— Ὅριστε, ὑπέλαθεν ἡ Τερέζα δίδουσα τὰ ἐνδύματα.

* Stabat mater (=ἴσχετο ἡ μήτηρ), εἶναι αἱ πρῶται λέξεις ἐνός περιβοήτου ὕμνου τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, χρησιμοῦσαι δὲ καὶ ὡς ὀνομασία τοῦ ὕμνου τούτου, ὅστις ψάλλεται τὸ ἑσπέρας τῆς μεγάλης παρασκευῆς καὶ περιγράφει ἀρραῶς ἄμα καὶ μελαγχολικῶς τὸ τί ἔπασχεν ἡ Παναγία κατὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος. Διασημότετοι μουσουργοὶ ἔχουσι μελοποιήσει τὸ Stabat, ὁ Περγολέσις, ὁ Ἀυδὸν, ὁ Λίνδελ, ὁ Ροσσίνι.

— Ἀλλὰ, εἶπεν ὁ Βαπτίστος, θέλω τὰ καλὰ μου, ἔξέρεις ὅτι θὰ ἔβγω σήμερον.

— Ὅχι, ἀκόμη δὲν θὰ ἔβγῃς, δὲν ἀφίνει ὁ ἰατρὸς, εἶναι ψύχρα καὶ θὰ σὲ βλάψῃ!

— Ψύχρα! Ποῦ εὐρέθη! ἔχει ἥλιον ὠραϊότατον, καὶ ἔπειτα ἡ θεῖα μοῦ ὑπεσχέθη νὰ μὲ πάρῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

— Ἡ θεῖα σου ἔχει μίαν ὄραν, ὅπου ὑπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

— Ψεύματα μοῦ λές, ὑπέλαβε ζωηρῶς ὁ Βαπτίστος, τώρα τὴν ἤκουσα νὰ ὁμιλῇ.

Καὶ ἤρχισεν νὰ φωνάζῃ:

— Θεῖα, θεῖα!

— Σοῦ λέγω ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὸν θεῖόν σου καὶ μὲ τὴν ἐξαδέλφην σου.

Τότε, ὅπως ὅλα τὰ παιδιά ὅταν εὐρίσκωσιν ἀντίστασιν εἰς τὰς θελήσεις των, ὁ Βαπτίστος ἤρχισεν νὰ μορφοῦν καὶ ἔχωσε τὴν κεφαλὴν του ὑπὸ τὰ σκεπάσματα, λέγων:

— Εἶσαι κακὴ, δός μου τὸ πρόγευμά μου.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἡ εὐχαρῖς φωνὴ παιδίου δωδεκαετοῦς εἰσελθόντος εἰς τὸ δωμάτιον καὶ φωνάζοντος αὐτὸν ἔκαμε τὸν Βαπτίστον νὰ ἐγείρῃ τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ εἶπῃ:

— Μπα! σὺ εἶσαι, Πέτρο!

— Ἐγὼ εἶμαι, ἀπάντησα τὴν θεῖαν σου καὶ μοῦ εἶπε νὰ ἔλθω νὰ σ' εὕρω.

— Εὐχαριστῶ. Πῆς μου, Πέτρο, ἀλήθεια εἶναι ψύχρα σήμερον;

Εἰς μάτην προσεπάθει διὰ σημείων ἡ Τερέζα νὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς τὸν Πέτρον καταφατικὴν ἀπόκρισιν, ἐκεῖνος δὲν εἶχε νοήσει καὶ ἀπάντησε:

— Ψύχρα! Ποῖος σοῦ τὸ εἶπε; Ἐκεῖνο ὠρίμασαν τὰ πορτοκάλια.

— Ἄ! ψεῦτρα! εἶπε τότε πρὸς τὴν Τερέζαν μετὰ θυμοῦ ὁ Βαπτίστος, βλέπεις!

Ἐκείνη περιωρίσθη νὰ τῷ ἀπαντήσῃ:

— Πάγω νὰ ἐτοιμάσω τὸ πρόγευμά σου.

Καὶ ἐξῆλθεν.

Ὅταν ἔμειναν μόνα τὰ δύο παιδιά, ὁ Πέτρος ἤρώτησε τὸν φίλον του:

— Καὶ διὰ τί δὲν θὰ ἔβγῃς σήμερον;

— Δὲν θέλει ἡ θεῖα, ἀπάντησεν ἐκεῖνος σκυθρωπάζων. Ἡ Τερέζα λέγει ὅτι δὲν ἀφίνει ὁ ἰατρὸς, καὶ ὅμως ὁ ἰατρὸς γῆθς μοῦ εἶχεν εἶπει ὅτι θὰ ἔβγω. Τί καλὰ ποῦ ἦλθες, θὰ στενοχωροῦμαι μόνος μου. Εἶχα ὀκτὼ ἡμέρας ὅπου ἤλπιζα ὅτι

σήμερον θὰ διασκεδάσω! Θὰ εἶναι τόσον ὥραϊα εἰς τὴν ἐκκλησίαν!

— Ὁραϊά, ἀπῆντησεν ὁ Πέτρος, ἀλλὰ ὥραϊότερα θὰ εἶναι εἰς τὴν Νεάπολιν. Ὁλὴ ἡ αὐλὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μουσικὴ λαμπρά!

— Ἄ! ναι, εἶπεν ὁ Βαπτίστος, τὰ ὄργανα.

— Καὶ βιολία καὶ ψάλται, ἕκατό μουσικοὶ τοῦλάχιστον, τί ὥραϊα! Ἐπρόκειτο καὶ ἐγὼ νὰ πάγω, ἀλλὰ δὲν ἤθέλησεν ὁ πατέρας.

— Θὰ εἶναι λὲς πολλοὶ μουσικοὶ; ἠρώτησεν ὁ Βαπτίστος.

— Φυσικά, ἀφ' οὗ θὰ εἶναι ἡ αὐλὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

— Νὰ σοῦ πῶ, Πέτρο . . .

— Τί;

— Μᾶς ἔχουν ἀφήσει ἐδῶ καὶ τοὺς δύο μας . . .

— Λοιπόν;

— Ἄν θέλῃς πάμε εἰς τὴν Νεάπολιν.

— Τί νὰ κάμωμεν;

— Ν' ἀκούσωμεν τὴν μουσικὴν, ἀπεκρίθη ὁ Βαπτίστος, τοῦ ὁποίου οἱ ὀφθαλμοὶ ἤρχισαν βαθμὴδὸν νὰ ἀστράπτουν, θέλεις;

— Μὰ πῶς θὰ κάμωμεν, θὰ μᾶς ἴδῃ ἡ Τερέζα? ἔπειτα ἀπὸ ἐδῶ εἰς τὴν Νεάπολιν εἶναι δύο ὁρῶν δρόμος, θὰ ἀρρωστήσῃς πάλιν. Θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν δρόμον καὶ τὸν πατέρα μου, προσέθηκεν ὑποτρέμων ὁ Πέτρος, συλλογίσου τα.

— Μὴ φοβάσαι, ἀπεκρίθη ὁ Βαπτίστος, δίδων θάρρος εἰς ἐκεῖνον, ὃν ἤθελε νὰ κάμῃ συνένοχόν του, ἐγὼ περιπατῶ γρήγορα, ἡ Τερέζα δὲν μᾶς βλέπει, θὰ ἐβγῶμεν ἀπὸ τὸν κήπον. Ἄμα τελειώσῃ ἡ λειτουργία ἐπιστρέφωμεν καὶ οὔτε θὰ μᾶς καταλάβῃ κανεὶς. . . . Καὶ ἂν μᾶς καταλάβουν ἐπὶ τέλους, θὰ μᾶς μαλώσουν, τί θὰ μᾶς κάμουν. Ἐγὼ εἶμαι καὶ ἀρρωστος? ἄλλην τιμωρίαν δὲν ἔμπορῶν νὰ μοῦ κάμουν.

— Μὰ ἐγὼ; ὑπέλαβεν ὁ Πέτρος.

— Κάμε καὶ σὺ τὸν ἀρρωστον νὰ σὲ συγχωρήσουν. Ἀλλὰ φαντάσου τί μουσικὴν θὰ ἀκούσωμεν! Ἐλα, πάμε!

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ Βαπτίστος εἶχεν ἐνδυσθῆ καὶ παρέσυρε μεθ' ἐαυτοῦ τὸν Πέτρον θέλοντα καὶ μὴ θέλοντα.

Ἐξῆλθον τῆς οἰκίας χωρὶς νὰ ἴδῃ αὐτοὺς ἡ Τερέζα, ἀλλὰ καθ' ἦν ὥραν ἐπρόκειτο νὰ καταλίπῃ τὸ χωρίον καὶ νὰ πορευθῶσι τὴν μεγάλην ὁδὸν, τὴν ἀγούσαν εἰς Νεάπολιν, οἱ νυμφοὶ τοῦ σωμαχοῦ τοῦ ἕκατον τὸν Βαπτίστον νὰ ἐνθυμηθῆ ὅτι ἀπὸ τῆς προτεραίας δὲν εἶχε φάγει.

— Καλέ! λέγει πρὸς τὸν σύντροφόν του, ἐλησμόνησα νὰ προγευματίσω. . . Ἀλλὰ δὲν πειράζει, θὰ φάγω τὸ γεῦμα μὲ περισσοτέραν ὄρεξιν.

Καὶ ἤρχισαν νὰ σπεύδωσι διὰ νὰ φθάσωσι ταχύτερον. Μετὰ μιᾶς ὥρας καὶ πλέον δρόμον εἰσῆλθον εἰς τὴν Νεάπολιν ἰδρωμένοι καὶ μὲν ἐκ τοῦ κόπου δυνάμενοι νὰ σταθῶσι εἰς τοὺς πόδας των. Ὅπως δὴποτε εἰσῆλθον εἰς τὴν πρώτην ἐκκλησίαν,

πρὸ τῆς ὁποίας ἔτυχε νὰ διέλθωσι, καὶ ἦτις ἦτο ἀκριβῶς ἐκεῖνη, εἰς ἣν ἔμελλε νὰ παρασθῆ ἡ αὐλὴ.

Ἔνεκα τῆς ἐσοτῆς ἡ ἐκκλησία ἦτο μεγαλοπρεπῶς ἐστολισμένη, καὶ ἀκτίνες τοῦ ἰταλικοῦ ἡλίου εἰσχωροῦσαι διὰ μέσου τῶν χρωματιστῶν ὑάλων τοῦ ἱεῖ αἰῶνος διέδιδον φῶς σοβαρὸν καὶ καταναυτικὸν ἐπὶ τῶν εὐσεβῶς γονατισμένων πιστῶν. Ἐπὶ ἰδιαιτέρου ὑψώματος ἐστρωμένου διὰ βελούδου καὶ κεκοσμημένου διὰ τῶν βασιλικῶν σημάτων ἴσατο ἡ αὐλὴ, καταναυτικῶς τοῦ μέρους, ὅπερ κατεῖχεν ἡ ὄρχηστρα καὶ οἱ ψάλται.

Καθ' ἦν στιγμὴν ὁ Βαπτίστος καὶ ὁ Πέτρος εἶχον κατορθῶσαι νὰ εὕρωσι θέσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ ὄργανον ἐξέβαλλε τοὺς πρώτους φθόγγους τοῦ *Kyrie eleison*. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Βαπτίστος ἐλησμόνησε τὴν κούρασιν καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος ὡς ἡ στήλη πρὸς ἣν ἐπερείδετο. Πᾶσαι αἱ ἐξωτερικαὶ τῆς λατρείας πομπαὶ εἶχον ἀφανισθῆ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ μία μόνη ἐπεκράτει ἐν αὐτῷ αἰσθησις, ἡ τῆς ἀκοῆς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Πέτρος περιέφερε πλανώμενα τὰ βλέμματά του ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ὁ Βαπτίστος οὐδὲν μὲν ἔβλεπεν, ἦκουε δὲ μόνον τὴν μουσικὴν καὶ τὸ ἄσμα.

Ἦτο δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν βεθυθισμένος, ὥστε, ὅταν ὁ ἱερεὺς ὕψωσε τὰ ἄγια, ἐλησμόνησε νὰ κλινή τὸ γόνυ, ὅπως πάντες οἱ χριστιανοὶ εἶχον πράξει, καὶ ἐπεπλήχθη διὰ τοῦτο ὑπὸ τινος παρισταμένης γραίας.

Μάτην ὁ Πέτρος ἐσπρωχεν αὐτὸν διὰ τοῦ βραχίονος, ἵνα προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν του εἰς τὰ ἔξοχα ὑποκείμενα, τὰ ὁποῖα εἰσερχόμενα κατελάμβανον κατὰ σειράν τὰ προσδιωρισμένα δι' αὐτὰ στασίδια, ὁ Βαπτίστος οὐδὲν ἀπῆντα, ἵνα μὴ χάσῃ οὐδὲ μίαν νόταν τῆς ἱεραῆς ἐκείνης μουσικῆς, τῆς ὁποίας οἱ ἀρμονικώτατοι φθόγγοι ἐσβέννυντο ὑπὸ τοὺς εὐρεῖς θόλους τῆς ἐκκλησίας. Τέλος εἶχε τελειώσῃ ἡ λειτουργία, εἶχε παύσει ἡ μουσικὴ καὶ ὁ κόσμος ἤρχισεν νὰ ἐξέρχεται, ἐκεῖνος δὲ πρὸς τὴν στήλην ἐρείδόμενος, ὄρθιος καὶ ἀκίνητος ὡς ἡ πέτρα, ἀκόμη ἦκουεν. Ἐχρειάσθη δὲ νὰ τὸν σύρῃ ζωηρῶς διὰ τοῦ βραχίονος ὁ Πέτρος, ἵνα τὸν κάμῃ νὰ νοήσῃ ὅτι θὰ ἔμεινον πλέον μόνον οἱ δύο των ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ χωρίον.

Ὁ Βαπτίστος τὸν ἠκολούθησεν, ἀλλ' ἄμα ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ ἀφινιδίως τρόμος τὸν ἕκαμε νὰ φοικιάσῃ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

— Πολὺ κρυῶνω, εἶπε μετ' ἀδυνάτου φωνῆς πρὸς τὸν Πέτρον.

— Τώρα θὰ τρέξωμεν καὶ θὰ ζεσταθῆς.

— Ὅχι, δὲν ἔμπορῶ, σοῦ λέγω, ἔχω ῥίγος, ἄφες με νὰ καθῆσω ἐκεῖ εἰς τὸν ἥλιον.

Καὶ ἐκάθησεν· ἀλλὰ τὸ ῥίγος ἐπετάθη, ἔτρεμον οἱ ὀδόντες του, καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἐπεχύθη τόση ὠχρότης, ὥστε τρομάξας ὁ Πέτρος ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τῶν ἐξερχομένων ἀκόμη ἐκ τῆς ἐκκλησίας.

Ἐγενε κύκλος περὶ τὰ δύο παιδία, φιλόνηθροι οἱ δὲ τινες ἐσκόπων νὰ ὀδηγήσωσι παρ' ἐαυτοῖς τὸν Βαπτίστον, ἵνα τῷ παράσχωσι τινα βοήθειαν, ὅτε ἀνὴρ διασχίζων τὸ πλῆθος ἐπορεύθη κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν Πέτρον καὶ λαμβάνων αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὠτίου, τὸν ἠρώτησε μετὰ βροντώδους φωνῆς:

— Τί κάμνεις ἐκεῖ σὺ;

Ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Πέτρο, ὅστις ἀναγνωρίσας τὸν υἱὸν τοῦ ἕκαμε χρῆσιν τῶν πατρικῶν του δικαιωμάτων ἐπιπλήττων τὸν υἱὸν του.

Τὸ ταλαίπωρον παιδίον διττῶς τρομασμένον δὲν ἔκρινεν ἀρμολίαν τὴν στιγμὴν, ἵνα δώσῃ λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς διαγωγῆς του, ἀλλὰ δεικνύων πρὸς τὸν πατέρα του τὸν Βαπτίστον καθήμενον ὠχρόν ὡς σινδόνα:

— Πατέρα, τῷ λέγει, περιποιήσου τὸν Βαπτίστον· ποῦ ἀποθνήσκει.

— Καλὰ λέγεις, ἀπαντᾷ ὁ πατὴρ, τώρα τὸν ἀναγνωρίζω, εἶναι ὁ ἀνεψιὸς τῆς γειτόνισσάς μου, φαίνεται ὅτι δὲν ἔμπορῇ μὲ τὰ σωστά του . . . Περιμένε με, Πέτρο.

Ἀπεμακρύνθη, μετ' ὀλίγον δὲ ἦλθε μὲ ἀμάξιον, ἔθηκεν ἐντὸς αὐτοῦ τὰ δύο παιδία καὶ μαστιγώσας τὸν ἵππον ἀνεχώρησε διὰ τὸ χωρίον.

Τὸ ἔσπερας τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ Βαπτίστος ἦτο κατάκοιτος εἰς τὴν μικρὰν του κλίνην, ἣν εἶχε τὴν πρώτην καταλίπει. Παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν του ἐκάθητο ἀπαρηγόρητος ἡ θεία του καὶ ἦκουε τὸν ἱατρὸν λέγοντα:

— Κυρά μου, ἡ ἀσθένεια αὕτη θὰ εἶνε σοβαρώτερα τῆς πρώτης. Ἡ ἀπρονοησία τοῦ ἀνεψιοῦ σας τῷ ἐπέφερε δεινὴν πλευρίτιδα . . . μ' ὅλα ταῦτα μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ περιποίησιν ἴσως δυνηθῶμεν νὰ τὸν σώσωμεν. Ἀλλ' ἄς ἀκούσωμεν τί λέγει.

Ὁ Βαπτίστος τῷ ὄντι παρελάλει. Ἡ θεία του καὶ ὁ ἱατρὸς σκυρμένοι ἐπὶ τῆς κλίνης τὸν ἦκουον ψιθυρίζοντα εἰδῶς τι ἄσματος, οὗτινος τὸ μέλος συχνάκις διεκόπτετο ὑπὸ τῆς κραυγῆς:

— Θεέ μου, πόσον εἶναι ὠραῖον!

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὐρισκεν ὠραῖον ὁ Βαπτίστος, ἦτο ἡ μουσικὴ τοῦ Παλεστρίνα, ἣν εἶχεν ἀκούσει εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅπου εἶχον ἐκτελέσει τὴν περίφημον τοῦ μουσουργῶ τούτου λειτουργίαν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λειτουργία τοῦ Πάπα Μαρκέλου*. Τὴν μουσικὴν ταύτην ἀκούων, ὅπως ἀνέκραξε ποτε ὁ Κορρέγιος ἐνώπιον μιᾶς εἰκόνας τοῦ Ῥαφαήλου:

— Καὶ ἐγὼ θὰ γείνω ζωγράφος!

Οὕτως ἀνεκραύγασε καὶ ὁ Βαπτίστος, ὅν εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ὀνομάζωμεν *Περγολέσην*:

— Καὶ ἐγὼ θὰ γείνω μουσουργός!

Β'.

Μετὰ δεκαπέντε ἔτη, ὠραϊὰν τινὰ ἔσπεραν τοῦ Ἀπριλίου καὶ ἐν τῷ αὐτῷ δωματίῳ, ἐνθα ὡς ἐκ

τῆς ἀπρονοησίας τοῦ ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀποθάνῃ, ὁ Βαπτίστος Περγολέσης ἐκάθητο πρὸ κλειδακυμβάλου, ὅπερ ἀντήχει ὑπὸ τοὺς δακτύλους του ἐνίοτε διεκόπτετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μέλους καὶ ἐξ ἀνυπομονησίας ἐκρῶτει τὸν πόδα ὡς ἂν ἐζήτηται τι. Ὁ μουσουργός συνέθετε.

Ἡ κρυφία ἐκεῖνη φωνή, ἦτις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Νεαπόλεως τῷ εἶχεν ἀποκαλύψει ὅτι εἶναι μουσικός, δὲν εἶχε ψευστῆ, καὶ ὅταν ὁ Βαπτίστος, σωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος ἐκ τῆς δεινῆς πλευρίτιδος, ἠρωτήθη ὑπὸ τῶν συγγενῶν τί στάδιον ἠθέλε νὰ ἀκολουθήσῃ, εὐτόλμως ἀπεκρίθη:

— Θέλω νὰ γείνω μουσικός.

Προσπάθησαν νὰ καταπολεμήσωσι τὴν φυσικὴν κλίσιν τοῦ νέου, ἀλλ' ἐκεῖνος τοσοῦτον ἐπέμεινεν, ὥστε ἠναγκάσθησαν δεκατριῶν ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ὄντα νὰ τὸν ἐγγράψωσιν εἰς τοὺς μαθητάς τοῦ Ὁλδείου τῶν ἀπόρων παιδῶν τῆς Νεαπόλεως. Ἡ φύσις τῷ εἶχε δωρήσει πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀδύνατον εἶναι ὁ ἀνθρώπος νὰ ἀποκτήσῃ ἄνευ αὐτῆς ὅσῳ καὶ ἂν μοχηθῆ, τὴν μεγαλοφυΐαν. Δι' ἀπὸ αὐτοῦ ὑπῆρξαν γοργόταται, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ Βαπτίστος ἀπελύετο τοῦ Ὁλδείου καὶ ἐπορεύετο πρὸς πάντας κατὰ διαδοχὴν τοὺς ἐξόχους τῆς Ἱταλίας μουσικοὺς, ἵνα τελειοποιηθῆ εἰς τὴν τέχνην.

Ἦτο εἴκοσι ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ὅτε ἐδιδάχθη ἐν Ῥώμῃ τὸ πρῶτόν του μελοδράμα, ὅπερ δὲν ἐπέτυχε μὲν ἐντελῶς, ἀλλ' ὅπως δὴποτε περιεῖχε μέρη λαμπρότατα. Μετὰ ζέσεως πολλῆς ἐπιδοθεὶς καὶ πάλιν εἰς ἀδιάκοπον ἐργασίαν, θαυμασίως ἐπέτυχε μελοποιήσας τὴν *Ὁλυμπιάδα*, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Περγολέση ἐγένετο γνωστὸν καθ' ἅπασαν τὴν Ἱταλίαν. Τὰ ἱερά αὐτοῦ συνθέματα τοσοῦτον ἤρεσαν εἰς τὸν Πάπαν, ὥστε οὗτος ἐκάλεσε τὸν νεαρὸν μουσουργὸν εἰς τὸ Βατικανόν καὶ τῷ παρήγγειλε νὰ μελοποιήσῃ τὸ *Stabat mater*, ἵνα ψαλῆ τὴν μεγάλην παρασκευήν.

Ὁ Περγολέσης ἐζήτησε τριῶν μηνῶν προθεσμίαν πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου, ἐπορεύθη δὲ ἵνα ἐργασθῆ εἰς τὸν οἰκίσκον ἐκεῖνον, ὃν κατόκει παῖς ὢν, καὶ ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐξαδέλφην του Μαρρίαν ἀπὸ καιροῦ ἤδη νυμφευμένην. Ἀλλ' ἤδη ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἔπρεπε νὰ παραδώσῃ τὸ ἔργον του εἰς τὸν Πάπαν, ἐπλησίαζε, καὶ ὁ Περγολέσης οὐδεμίαν νόταν εἶχεν ἀκόμη καταστρώσει, διότι ὅ,τι καὶ ἂν ἐποίησεν τῷ ἐφαίνετο κατώτερον τοῦ θέματος. Καθ' ἦν στιγμὴν τὸν εὐρίσκωμεν πρὸ τοῦ κλειδακυμβάλου του, ἤκει νὰ ῥίψῃ τις ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ μετώπου του τοῦ φωτιζομένου ὑπὸ τῆς ὠχρᾶς λάμπσεως κρεμαστοῦ λύχνου, ἵνα μαντεύσῃ ὁποῖον ἐπιμόνον θάρρος καὶ ὁποῖα θέλησις ἰσχυρὰ ἐχρεϊάσθη νὰ τὸν βοηθήσῃ ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ σκοπούμενον. Ὁ Περγολέσης ἦτο τριακοντατριῶν μόνον ἐτῶν καὶ ὅμως τὸ πρόσωπόν του εἶχε πρόωρος ρυτίδωθῆ καὶ εἶχε κυρτωθῆ τὸ σῶμά του. Τὸν εἶχον οὕτω καταστή-

σει γέροντα πρό τῆς ὥρας οἱ ἐνδεδεχεῖς τῆς μελέτης πόνοι.

«**Ὁχι**, ἔλεγε μετὰ ταραχῆς βηματίζων ἐν τῷ δωματίῳ του, ὄχι ἡ μουσικὴ αὐτὴ δὲν ἐκφράζει τίποτε, εἶναι πολὺ ἡχηρὰ, ἐν ᾧ ἐδῶ χρειάζεται ἀπλότης καὶ μελαγχολία». Ἐκάθησε πάλιν εἰς τὸ κλειδοκουμβάλον, καὶ ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ νέον μέλος, ψιθυρίζων **«Stabat mater dolorosa»**.

«**Ψυχρὸν**, πολὺ ψυχρὸν, ἀνέκραξεν αἰφνης κτυπῶν ἐπὶ τοῦ ὄργανου, τί νὰ κάμω; Μετὰ οὐκ ἴσχυρας ἔχομεν μεγάλην παρασκευὴν, ἕως τότε δὲν θὰ κατορθώσω τίποτε, τί θὰ εἶπῃ ἡ Ἁγίας σου; πῶς θὰ τολμήσω νὰ πορευθῶ πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην; Καὶ ἔπειτα ὅποια ἀφορμὴ χαρᾶς διὰ τοὺς ἀντιζήλους μου! . . . Ἄλλ' ὄχι, δὲν θὰ χαρῶσιν . . . Ἐμπρὶς, ἀπὸ τοῦ ἔργου τούτου ἐξαορτᾶται ἡ καλλιτεχνικὴ μου φήμη». Καὶ πάλιν ἐκάθησε μετὰ νέας ζέσεως πρό τοῦ κλειδοκουμβάλου.

Μετὰ μικρὸν ἐνόμισεν ὅτι εὐρε τὸ ζητούμενον, καὶ παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς συνθέσεως ἤρχισε νὰ ἀδῇ γεγωνίᾳ τῆ φωνῆ, ἔπειτα ὡς νὰ εἶχεν ἐνθυμηθῇ τι, ἔπαυσε, λέγων:

«**Ἄλλὰ τί κάμω;** λησμονῶ ὅτι τὸ τέκνον τῆς Μαρίας εἶναι ἀσθενές, θὰ τὸ ἐξυπνήσῃ ὁ Θόρυβος οὗτος. . .» καὶ κατεβίβασε τὴν φωνὴν του. Ἄλλὰ καὶ πάλιν δὲν τὸν εὐχαρίστησεν ἡ ἐργασία του, ἔκλεισε τὸ κλειδοκουμβάλον καὶ ἐψιθύρισεν:

«**Ὁχι**, ὄχι, δὲν ἔκαμα τίποτε, χρειάζεται ἡσυχία καὶ ὄχι θόρυβος, δὲν χρειάζονται φθόγγοι ἀλλὰ δάκρυα.

«**Ὁ Ῥαφαὴλ**, ὦ **Ροῦβεν**, ὦ **Μιχαὴλ Ἁγγελε!** ἀνέκραξε, πῶς κατωρθώσατε νὰ εἰκονίσθητε μετὰ τὸσον τρομερᾶς ἀληθείας τὸν ὑπέρτατον πόνον τῆς Παναγίας θρηνοῦσης τὸν ἐσταυρωμένον υἱὸν τῆς; Πῶς κατεστήσατε τὸσον ἀληθινὴν, τὸσον συγκινητικὴν, τὸσον τρομερὰν τὴν σκηνὴν ἐκείνην τῆς μητρικῆς ἀπελπισίας! Ποῦ λοιπὸν τὴν ἤρατε ἐκείνην τὴν ἀπελπίαν, ποῦ τὰ ἤύρατε ἐκεῖνα τὰ δάκρυα; **Σεῖς**, ἄνδρες ἔξοχοι, ἐζωγραφήσατε τὸ **Stabat mater**, καὶ ἐγὼ ἄδονατῶ διὰ τοῦ ἄσματος νὰ τὸ παραστήσω! Ποῦ θὰ εὐρωτέσσαρας λέξεις, αἱ ὅποια νὰ φέρωσι τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀκρατῶν, ὅπως ἡ θλίψις τῆς Παναγίας κάμνει σχεδὸν νὰ κλαίωσιν ἐκείνους, οἵτινες θαυμάζουσι τὰς εἰκόνας σας! **Ὡ!** ἡ ἐμπνευσις, ἡ ἐμπνευσις πότε θὰ μοὶ ἔλθῃ!»

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἤρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ τὸν ὕμνον ὄλον, **Stabat mater dolorosa**, ὡς ἂν ἐπέζητει νὰ τῷ ἐμπνεύσωσι τὸ μέλος αἱ λέξεις τοῦ ὕμνου. Ἄφ' οὗ ἐτελείωσε, ἤρχισε νὰ σκέπτηται καὶ ἐμελλε πάλιν νὰ καθήσῃ εἰς τὸ κλειδοκουμβάλον, ὅτε ἤκουσεν αἰφνης βήματα εἰς τὴν κλίμακα. Ἦτο ὁ σύζυγος τῆς ἐξαδέλφης του, ὅστις ἀνέβαινε εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον καὶ λέ-

γει πρὸς τὸν Περγολέσην μετὰ φωνῆς, ἣν ἡ συγκίνησις εἶχεν ἀλλοιώσει:

— **Βαπτίστε, Βαπτίστε, καταίβα γρήγορα, ἡ κόρη μου ἀποθνήσκει!**

Ἦτο Περγολέσης οὐδὲν ἀπήντησεν, ἀλλ' ἠκολούθησεν ἐν σιγῇ τὸν δυστυχῆ πατέρα.

Ἄμα ἐπλησίασεν εἰς τὸ λίκνον τοῦ παιδίου, ἐν μόνον πρᾶγμα τῷ ἐνεποίησεν αἰσθησθῆναι, ἡ ἐξαδέλφη του **Μαρία**, ἣτις εἶχε ῥιφθῆ εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἱατροῦ καὶ τῷ ἔλεγε με φωνὴν ξηρὰν καὶ βραχεῖαν, ἀλλ' ἣτις ἀπετύπωνεν ὀλόκληρον τὴν μητρικὴν θλίψιν καὶ τὴν μέριμναν:

— **Δὲν θὰ τὴν σώσης, ἱατρὲ μου, δὲν εἶναι ἀλήθεια;** δὲν θὰ γείνη καλὰ;

Ἦτο ἱατρὸς μετὰ λύπης ὕψωσε τοὺς ὦμους καὶ κύψας πρὸς τὸ ὤτιον τοῦ Περγολέση τῷ εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ:

— **Ὅλαι αἱ μητέρες τοιαῦται εἶναι, δὲν ἔμπορουν νὰ φαντασθῶσιν ὅτι εἶναι δυνατόν ν' ἀποθάνῃ τὸ τέκνον των. . .** Τὸ κοράσιον αὐτὸ δὲν ἔχει παρὰ δέκα λεπτῶν ζωὴν τὸ πολὺ.

Ἦτο **Μαρία** εἶχεν ἐκλάβει τὸ κίνημα τοῦ ἱατροῦ ὡς σημεῖον ἐλπίδος, καὶ σχεδὸν μετὰ μειδιάματος ἐπορεύθη καὶ πάλιν πρὸς τὸ τέκνον τῆς, ἀλλ' ὅτε τὰ χεῖλη τῆς ἤγγισαν τὸ μέτωπον τῆς μικρᾶς, ἐνόησεν ὅτι τὸ μέτωπον ἐκεῖνο ἦτο ψυχρὸν . . . ἡ μικρὰ εἶχεν ἀποθάνει.

Ἦτο μήτηρ μίαν μόνην ἀφῆκε φωνὴν καὶ ἔπεσεν ὑπτία· ὁ ἱατρὸς τῇ παρέσχε πᾶσαν βοήθειαν, ἵνα συνέλθῃ, καὶ ὄντως κατὰ μικρὸν ἤρχισε νὰ συνέρχεται. Πλησιάσασα δὲ πρὸς τὸ λίκνον ἔλαβεν ἐντὸς τῶν χειρῶν τῆς τὰς μικρὰς χεῖρας τῆς νεκρᾶς κόρης ὡς διὰ νὰ τὰς θερμάνῃ. Ἦτο ἱατρὸς παρηγόρει τὸν πατέρα, κλαίοντα εἰς μίαν γωνίαν, ὁ δὲ Περγολέσης οὐδὲν ἔλεγε, ἀλλ' ἦτο βαρυαλγῆς, ἴσατο ἀκίνητος καὶ εἶχε τὰ βλέμματα προσηλωμένα ἐπὶ τῆς Μαρίας.

Ἄφνης ἡ **Μαρία**, ἣτις, ὡς ὁ ἱατρὸς τὸ εἶχεν εἶπει, δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν θάνατον τῆς κόρης τῆς, ἐπέσθη τέλος περὶ τῆς τρομερᾶς ἀληθείας ἃμα εἶδεν ἀμαυρωθέντας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ παιδίου καὶ ἠσθάνθη τὰ μικρὰ του δάκρυα τὰ ἦδη παγωμένα νὰ γίνωνται ἀκαμπτὰ ἐντὸς τῶν χειρῶν τῆς.

— **Παιδί μου, παιδί μου, ἀνεκράυγασε τότε ὀλοφυρομένη, παιδί μου, Μαρριέττα μου!**

Καὶ ὁ πόνος τῆς ταλαιπώρου μητρὸς κατέστη τότε τὸσον σπαρακτικὸς, ὥστε ὁ ἱατρὸς δὲν ἔκρινε φρόνιμον νὰ τὴν ἀφήσῃ ἐπὶ πλέον ἐν τῷ δωματίῳ καὶ διὰ τῆς βίας ἠθέλησε νὰ τὴν ἀποσπᾶσθαι ἀπὸ τοῦ πτώματος· ἀλλὰ μᾶτηρ! τὸσον ἰσχυρῶς εἶχε προσκολληθῆ πρὸς αὐτὸ, ὥστε ἐκεῖνος ἐτράπη εἰς τὸ νὰ παρηγορήσῃ τὸν σύζυγον.

Ἦτο Περγολέσης ἦτο πάντοτε ἀκίνητος, οἱ ὀφθαλμοὶ του μόνον, ὡσαύτως ὑγροὶ, ἔλαμπον ὑπὸ λάμψεως παραδόξου. Ἄφ' οὗ μετὰ πόνου εἶχε παρατηρήσει τὴν ὀδυνηρὰν σκηνὴν, ἐνθα οἱ ὀλο-

φυρμοὶ τῆς μητρὸς εὕρισκον ἀντήχησιν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ καρδίᾳ, ἡσθάνθη αὐξομένην τὴν συγκίνησιν του μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ, ὥστε, ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς καλλιτέχνους, ἡ ἐμπνευσις ἐκείνη, ἣν μᾶτηρ ἐπέζητει πρὸ μιᾶς ὥρας, τῷ ἐγεννήθη τῶρα μόνη τῆς καὶ, ὅπως καὶ τοῦτο συμβαίνει, ὑπῆρξε τὸσον ἰσχυρὰ, ὥστε κατέπνιξε τὸ ἄλλο αἰσθημα, ὅπερ τὴν εἶχε παραγάγει. Ἦτο Περγολέσης λοιπὸν ἐπέβαλλε σιγὴν εἰς τὴν λύπην του ἵνα μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς εἰκόνας, ἣν εἶχεν ἐνώπιόν του, διότι κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ταῦτα ἐτελοῦντο, τῷ ἐφαίνετο ὡς τις Γολγοθᾶ, ἐνθα ἡ **Μαρία** σκυμμένη καὶ ὀλοφυρομένη ἐπὶ τοῦ λίκνου τῆς θυγατρὸς τῆς, ἦτο αὐτὴ ἡ Παναγία ραίνουσα διὰ τῶν δακρυῶν τῆς τὸ μεμωλωπισμένον σῶμα τοῦ ἐσταυρωμένου Υἱοῦ τῆς.

Τὸ **Stabat mater** ἦτο λοιπὸν ὡς ἐν εἰκόνι ἐνώπιόν του, τὸ παρετήρει ἵνα τὸ κατασῆσθαι κτῆμα τῆς ψυχῆς του, ὁ ἀνθρώπος ὑπεχώρησεν εἰς τὸν καλλιτέχνην. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παρουσία του ἦτο πλέον ἐκεῖ περιττὴ, ἐπωφελέθη μίαν στιγμήν, καθ' ἣν ἡ **Μαρία** ἦτο κάπως ἡσυχοτέρα, καὶ ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν του. Μόλις εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ, ἐκάθησε πρό τοῦ κλειδοκουμβάλου του, διότι ἐκόχλαζεν ἡ ἐμπνευσις ἐν τῇ κεφαλῇ του· ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμήν ἐπρόκειτο νὰ ἐναποθέσῃ τὴν χεῖρά του ἵνα κάμῃ ἀρχὴν ἐκτελέσεως, φωνὴ γοερὰ τῆς δυστυχοῦς μητρὸς περιῆλθεν ἀπὸ τοῦ κάτω πατώματος ἕως εἰς τὰς ἀκοάς του.

— **Ὁχι**, εἶπεν ἐγειρόμενος, ὄχι ἐδῶ, θὰ ἦτο ἱεροσουλία. Ταλαιπώρον πλάσμα, δὲν θὰ σοὶ λείψουν τὰ δάκρυα, καὶ ὁ καλλιτέχνης ἐσπώγγιζε τὰ δάκρυά του, τὰ ὅποια ἔρρεον ἀφθόνως, λαμβάνων δὲ ὑπὸ μάλῃς βάρβιτον κατέβη εἰς τὸν κῆπον καὶ ἐπορεύθη εἰς ἀπομακρυσμένον παράπηγμα· ἐκεῖ δὲ, ἐν τῷ μέσῳ γαληνιαίας νυκτός, ὑπὸ τὸν ἐναστρον οὐρανόν, ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του εἰς τὸν ἔριζοντα τὸν κόλπουν τῆς Νεαπόλεως καὶ τὸ μαῦρον διάγραμμα τοῦ Βεσουβίου, ἤρχισε τὴν μελοποίησιν.

Ἦτο ἄνεμος τῆς νυκτός ἔφερε τοὺς ὀλοφυροὺς τῆς Μαρίας ἕως εἰς τὸ μέρος, ὅπου ὁ Περγολέσης μετὰ τὴν κεφαλὴν φλεγόμενην ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτερινῆς αὔρας, ἔκαμνε καὶ αὐτὸς τὴν βάρβιτον του νὰ ὀλοφύρεται ὑπὸ τὰ γοητευτικὰ κρούσματα τοῦ πλήκτρον.

Ἄμα ἐτελείωσε τὸν πρώτον στροφὴν τοῦ ὕμνου, τὴν ἐβάλε γεγωνίᾳ τῇ φωνῇ, ἵνα μόνος του αἰσθάνῃ ὅποια ἐντύπωσιν ἠθελε προξενῆσαι τὸ ἔργον του· τῶνοι τινὲς ἠκούσθησαν ὑπὸ τῶν γειτόνων, οἵτινες, ἔχοντες ἦδη μάθει τὸν θάνατον τῆς μικρᾶς Μαρριέττας, ἐνόμισαν ἀκούοντες τὸ ἄσμα ἐκεῖνο, τὸσον ἦτο ὠραῖον, ὅτι ἤκουον τοὺς ἀγγέλους ἐλθόντας, ἵνα παραλάβωσιν εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου.

Περὶ μέσας τὰς νύκτας, ὁ Περγολέσης ἠναγ-

κάσθη νὰ παύσῃ· τὸ ψῆχος τὸν εἶχε καταλάβει, αἱ χεῖρές του ἔτρεμον καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ κρατῇ τὸ πλήκτρον.

— **Θὰ τελειώσω αὔριον**, εἶπε.

Καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν οἰκίσκον. Διερχόμενος πρὸ τοῦ δωματίου τῆς νεκρᾶς κόρης ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἐψιθύρισεν:

— **Δυστυχῆς μήτηρ!** ταλαιπώρον παιδίον!

Ἐπανελθὼν εἰς τὰ ἴδια μόλις ἠδυνήθη νὰ καταγράψῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου, τὰ μέλη τὰ ὅποια εἶχε συνθέσει· ῥίγος παγετώδους διέτρεχεν ὄλον του τὸ σῶμα· ὅθεν μόλις ἐτελείωσε τὴν ἐργασίαν ταύτην κατεκλίθη.

— **Εἶναι ἡ συγκίνησις καὶ ὁ κόπος, ἐσκέφθη.**

Ἦτο ἐξαδέλφη θὰ με συγχωρήσῃ ὅτι δὲν καταβαίνω κάτω. . . καὶ ἔπειτα πρὸς τί αἱ παρηγορίαι; Ὡς μ' ἀκούσῃ ἡ ἀπελπίσις τῆς;

Καὶ ἀπεκοιμήθη ψιθυρίζων:

— **Stabat mater dolorosa,**

Γ'

Τρεῖς ἡμέρας ἀφ' οὗ εἶχον θάψῃ τὸ τέκνον τῆς Μαρίας, ἐσκάπτειτο καὶ ὁ τάφος τοῦ Περγολέση. Καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ κρύου ἐν ᾧ εἰργάζετο εἰς τὸ παράπηγμα, ἐνόησεν ὑπὸ πλευρίτιδος ὁμοίας πρὸς ἐκείνην, ἣν εἶχε πάθει πρό εἰκοσιν ἐτῶν, καὶ ἀπέθανεν ἐργαζόμενος εἰς τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ θάνατος τῷ εἶχεν ἐμπνεύσει.

Τὴν μεγάλην παρασκευὴν τῆς ἐπομένης ἐβδομάδος τὸ **Stabat mater** τοῦ Περγολέση ἐξετέλειτο εἰς τὸ Σιζτινὸν παρεκκλήσιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Πέτρου ἐν Ῥώμῃ. Σ***

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συλλέξις· 188 σελ. 770.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἀγαθοποιὸν ταύτην ἐπιβρόχην ἡ κυρία Βωμπέρ δὲν ἐβράδυνε νὰ προσέσθῃ καὶ ἄλλην, βραδυτέραν μὲν ἐπενεργοῦσαν, ἀλλὰ μυστηριώδη, ἐπιβρόχην, ἣν ὁ Σταμπλῆ ὑπέστη χωρὶς νὰ ζητήσῃ νὰ τὴν ἐνοήσῃ. Διότι ἡ κυρία Βωμπέρ ἀφοῦ ἔλαβεν, οὕτως εἶπεν, κατοχὴν τοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου, κατήντησε νὰ ἐξουσιάσῃ καὶ τὸ πνεῦμά του, καὶ νὰ μεταπλάτῃ αὐτὸ κατὰ τὸ δοκοῦν, ὡς εἰ ἦτο κηρὸς μαλακός. Προσέπαθησε δὲ, καὶ τὸ κατώρθωσε, νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὸ τελευταῖον ἔχνος πάσης ἰδέας ἀποκτηθείσης διὰ τῆς ἐπιβροχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἐπέτρεξε διὰ μυρίων περιστροφῶν νὰ τὸν συμβιβάσῃ μετὰ τοῦ παρελθόντος ἐκεῖνου, τοῦ ὑποδουλώσαντος αὐτόν, καὶ ταῦτοχρόνως νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ ἀποστροφὴν πρὸς τὰς φιλελευθέρους ἀρχάς, αἵτινες τὸν εἶχον χειραφετήσει. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐπανεφέρην αὐτόν βαθυμῆδον εἰς τὸ σημεῖον, ἀφ' οὗ εἶχεν ἀναχωρήσει, καὶ ἔκαμνε αὐτόν νὰ ἀναλάβῃ, χωρὶς κἂν νὰ τὸ ἐνοήσῃ, τὸ ἐνδυμα τοῦ δουλοπαροίκου, ὅπερ εἶχον φέρει οἱ πατέρες του. Ταῦτοχρόνως τὸ ὄνομα

του μαρκησιού Λασεγλιέρ και της θυγατρής του επανήρχετο εις ὄλας αὐτῆς τὰς δουλίας, ἀλλὰ μετὰ τὸσαύτης ἐπιφυλάξεως, ὥστε οὐδόλως ἐφώβιζε τὸν Σταμπλῆ, ὅστις κατήντησε μάλιστα νὰ συμπιθῆσθαι πρὸς τὴν τύχην τῆς νεαρᾶς Ἐλένης, ἣν ἡ κυρία Βωμπέρ δὲν ἀπηνύδα περιγράφουσα ὡς τὴν ζώσαν εἰκόνα τῆς μητρὸς τῆς. Εἶχε τὴν αὐτὴν χάριν, τὰ αὐτὰ θέλητρα, τὴν αὐτὴν ἀγαθότητα ὅδε Σταμπλῆ ἀπεφαίνετο καὶ αὐτός, ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ θὰ ἦτο ἄγγελος ἀληθῶς. Ἄλλ' εἰσέτι διαστήρει προκατὰ ληψὶν τινὰ κατὰ τοῦ μαρκησιού διὸ ἡ κυρία Βωμπέρ ἠσχολήθη μεθ' ὑπομονῆς ἵνα καταπνίξῃ τὸ λείψανον ἐκεῖνο τῶν ἰδεῶν τοῦ 1793. Ἡ ἐναντιότης, ἔλεγεν, εἶναι μάθημα ὠφελιμώτατον, τὸ καθ' αὐτὴν δὲ ἐκολακεύετο, ὅτι πολλὰ εἶχε μάθει καὶ πολλὰς εἶχεν ἀποβάλλει ἐκ τῶν προτέρων ἰδεῶν, καί, ἐάν τὴν ἤκουε τις, ὁ κύριος Λασεγλιέρ εἶχε γυνεὶν ἐν τῇ ἐξορίᾳ τὸ πρότυπον πασῶν τῶν ἀρετῶν, καὶ ὁ μαρκησιὸς ἐκείνος, ὁ τόνον ὑπερήφανος, ἤθελε θεωρήσει νῦν τιμὴν του νὰ θλίψῃ τὴν χεῖρα τοῦ παλαιοῦ ἐνοικιαστοῦ του καὶ ν' ἀποκαλέσῃ αὐτὸν φίλον του. Καὶ ὁ Σταμπλῆ δ' ἀπάντησε, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἤθελε θεωρήσει τοῦτο μεγίστην του τιμὴν.

Παρῆλθον οὕτω μῆνες ἐν τῇ στενῇ καὶ γλυκεῖᾳ ἐκεῖνῃ φιλίᾳ, εἰς ἣν ὁ Ραούλ δὲν ἀνεμιγνύετο ποσῶς διότι ὁ νεανίας ἦτο μελαγχολικὸς καὶ ἐπεζητεῖ τὴν μόνωσιν. Ἄλλ' ἐνῶ ταῦτα συνετελοῦντο ἀθορόδως εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Κλαίν, ἡ μάχη τοῦ Βατερλώ ἔθεσε τέρμα εἰς τὸ μέγα ἐπικὸν ποίημα τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ καιρὸς λοιπὸν κατηπεῖγε, καὶ ὁ μαρκησιὸς Λασεγλιέρ εἰς τινὰ ἐπιστολὴν του κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ληφθεῖσαν, βέβαιος ὡν εἶπερ ποτὲ ὅτι ἡ πτώσις τοῦ Ναπολέοντος ἐμελλε κατ' ἀνάγκην νὰ συνεπιφέρῃ τὴν πτώσιν τοῦ Σταμπλῆ, καὶ ὅτι ἡ πρώτη πράξις τῶν Βουρβωνίων, μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς Γαλλίαν, ἤθελεν εἶσθαι νὰ ἀποκαταστήσωσι τοὺς ἐξοριστοὺς εἰς τὰς ἰδιοκτησίας των, ὑπενθύμειζε γενναίως εἰς τὴν παλαιὰν αὐτοῦ φίλην τὴν συμφωνίαν των τοῦ νὰ νυμφεύσωσιν ἡμέραν τινὰ τὴν Ἐλένην μετὰ τοῦ Ραούλ. Ἡ κυρία Βωμπέρ ἔκρινε λοιπὸν φρόνιμον νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν λύσιν τῆς μικρᾶς ἐκεῖνης κωμωδίας, ἣς τὸ μυστικὸν αὐτῆ μόνη κατεῖχεν.

Ἐν τούτοις αἱ μετὰ τοῦ χωρικοῦ ἰδιοκτικτοῦ τοῦ μεγάρου σχέσεις τῆς ἦσαν, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, ἀντικειμένον γενικῆς ἀπορίας. Αἱ δὲ κατηγοραὶ καὶ αἱ συκοφαντίαι δὲν ἔλειψαν οὐδὲ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην διότι πάντες ἐξεπλήττοντο καὶ ἠγανάκτουσαν βλέποντες τὴν φίλην τῶν Λασεγλιέρ συνδεδεμένην μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀπογυμνώσαντος αὐτοῦς. Φήμη δὲ διέτρεχεν ὅτι αὐτὴ ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ νυμφεῖται τὸν Σταμπλῆ. Καὶ ἡ μὲν ἀριστοκρατία ἐφώναζεν ὅτι τοῦτο ἦτο προδοσία, οἱ δὲ ἄλλοι τῶν κατοικῶν ἐθεώ-

ρουσαν τοῦτο σκανδαλῶδες. Ἄλλ' ἡ βαρωνίς, εἴτε διότι ἠγνῶσε τὰ λεγόμενα, εἴτε διότι τῇ ἦτο ἐντελῶς ἀδιάφορον, προσῆθη εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς μέχρι τοῦδε χωρὶς νὰ δώσῃ οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς ὅσα ἐλέγοντο. Ἄφνης ὅμως ἐφάνη εἰς τὸν Σταμπλῆ ὅτι ἀπὸ τίνος καιροῦ ἡ βαρωνίς ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν μετὰ ψυχρότητος καὶ δὲν τῷ ἐδείκνυε πλέον τὴν φιλίαν ἐκείνην, ἣτις καθίσα αὐτὸν τόνον εὐτυχὴ καὶ τόνον ὑπερήφανον.

Κατ' ἀρχὰς εὐρισκόμενος μετὰ τῆς βαρωνίδος ἠσθάνθη στενοχωρίαν τινὰ ἀόριστον, ἣν δὲν ἠδύνηθη νὰ ἐξηγήσῃ ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ψυχρότης ἐκείνη καθίστατο ὁσημέραι μεγαλειτέρα, ἤρχισε σπουδαίως νὰ ἀνησυχῇ ἀληθῶς δὲ ἡ κυρία Βωμπέρ δὲν ἦτο πλέον ἡ αὐτῆ καὶ προσεπάθει μὲν νὰ κρούσῃ τὴν μεταβολὴν, τὴν ἐν αὐτῇ γενομένην, ἀλλὰ ψυχὴ τόνον εὐαίσθητος καὶ τρυφερά, ὅσον ἦτο ἡ τοῦ Σταμπλῆ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπαταθῆ. Ὑπέφερε λοιπὸν ἐν σιγῇ καὶ τὸ πόσον ὑπέφερε δὲν δύναται νὰ περιγραφῆ διότι εἶχε στρέψει πρὸς τὴν βαρωνίδα ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀγάπην, ἡ δ' ἀγάπη ἐκείνη ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν του καὶ τὴν ζώην του ὀλόκληρον. Ἐν τούτοις τὸ σέβας ἀνεχάιτισεν αὐτὸν ἐπὶ πολὺ νὰ ὁμιλήσῃ, καὶ μόνον ἐσπέραν τινὰ εὐρὴν τὴν κυρίαν Βωμπέρ πλέον τοῦ συνήθους ψυχρᾶν, πλέον σοβαρᾶν, πλέον βεβιασμένην εἰς τοὺς τρόπους τῆς, ἐξέφρασε τὴν ἀνησυχίαν του μὲ τὸν τρόπον ἀδιάκριτον ἴσως, ἀλλὰ συγκινητικόν. Ἡ κυρία Βωμπέρ ἐφάνη ὅτι συνεινήθη ἄλλ' ἔμεινεν ἀκαμπτος.

— Τί τρέχει, κυρία; προαισθάνομαι μεγάλην συμφορᾶν.

Ἡ κυρία Βωμπέρ μόλις ἀπεκρίθη ἄλλ' ὅτε ὁ Σταμπλῆ ἀπεχαιρέτησεν αὐτὴν, αὐτὴ λαβοῦσα τὰς δύο του χεῖρας, τὰς ἔθλιψε μετὰ τῶν ἰδικῶν τῆς μετὰ τὸσαύτης τρυφερότητος, ὥστε τοῦτο ἐπνύξῃσεν ὅτι περισσώτερον τὸν τρόπον τοῦ γέροντος.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Σταμπλῆ περιπάτει εἰς τὸν κηπὸν του τεταραγμένον ἀκόμη ἐκ τῆς προτεράρας, ὅτε τῷ ἔφερον ἐπιστολὴν τῆς κυρίας Βωμπέρ ὁμοιοθελῆς μᾶλλον ἢ κολακευθεῖς ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης τιμῆς, τὴν ἠνοιξε μὲ χεῖρα τρέμουσαν καὶ κλαίων ἀνέγνωσε τὰ ἑξῆς:

« Προσηθάνεσθε μεγάλην συμφορᾶν, τὸ προαισθημά σας ἐκεῖνο ἦτο πραγματικόν ἂν δὲ καὶ σὺς μελλετὲ νὰ υποφέρετε ὅσον καὶ ἐγὼ, ἡ συμφορὰ αὕτη εἶναι μεγάλη ἀληθῶς. Δὲν πρέπει πλέον νὰ ἐπαινῶμεν ἀλλήλους, διότι οὕτω θέλει ὁ κόσμος. Ἐὰν αἱ κακολογίαι προσέβαλλον μόνον ἐμὲ, ἤθελον μετὰ γὰρ τὰς ὑποφέρειν ἄλλ' ἐγὼ οὐδὲν καὶ ὀφείλω νὰ ἐπιβάλω εἰς ἐμαυτὴν θυσίαν, εἰς ἃς ποτὲ δὲν ἠθελον ὑποβλήθῃ ἡ γὰρ τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐννοήσατε λοιπὸν ὅποια τις ἀνάγκη μὲς χωρίζει καὶ παρηγορηθῆτε σκοπεύμενος, ὅτι ἡ θλίψις ὑμῶν δὲν εἶναι μεγαλειτέρα τῆς ἐμῆς. »

Ἡ ἀγαπῶσα ἡμᾶς
« Βαρωνίς δὲ Βωμπέρ ».

Κατ' ἀρχὰς ὁ Σταμπλῆ τοῦτο μόνον ἐνόησεν, ὅτι ἔχανε τὴν μόνην εὐτυχίαν, ἣν εἶχεν ἐν τῷ κόσμῳ ἄλλ' ἀναγνούς καὶ δεῦτερον τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, ἠσθάνθη ἐπαναπιπτούσας κατ' αὐτοῦ ὄλας τὰς

ἀράς, ὄλας τὰς ὕβρεις, ὄλας τὰς περιφρονησεις, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τὸν εἶχε προφυλάξει ἡ φιλία τῆς κυρίας Βωμπέρ. Εἶδε τότε ἑαυτὸν βυθισμένον βαθύτερον ἢ πρότερον ἐντὸς τοῦ βαράθρου τῆς μονώσεως, καὶ ἐνόησεν ὅτι ἀπώλεσε καὶ δεῦτερον ἢ τὸν Βερνάρδον του διότι δὲν ἔπασχε μόνον ἕνεκα τῆς ἀγάπης, ἣς ἐστερεῖτο, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ἀγάπη ἐκείνη εἶχε καταστῆ αὐτῷ ἕξις. Πῶς ἤθελε διελθεῖ εἰς τὸ ἕξις τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ἐσπέρας του; Πῶς ἤθελε στρέψει τὴν καρδίαν καὶ τὰ βήματά του; Οὐδαμοῦ ἡ ζωὴ οὐδένα σκοπὸν εἶχε τοῦ λοιποῦ δι' αὐτόν, καὶ πέραν του δὲν ἔβλεπεν εἰ μὴ τὴν ἐγκατάλειψιν, τὴν μόνωσιν, τὴν ἀπέραντον τέλος ἔρημον. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του ἔλαβε τὴν ὁδὸν τὴν ἀγούσαν εἰς Βωμπέρ.

— Κυρία, ἐφώνησεν εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐνθα ἡ βαρωνίς εὐρίσκειτο μόνη. Κυρία, τί σὰς ἔκαμα; Κατὰ τί ἐφάνη ἀνάξιος τῆς ὑπολήψεώς σας; Διατί νὰ μοὶ τεινῆτε τὴν χεῖρά σας ἐὰν ἐμέλλατε ἀγοότερον νὰ τὴν ἀποσύρητε; Διατί μὲ ἐκαλέσατε, ἐὰν ἐμέλλατε νὰ μὲ διώξητε ἀσπλάγχχνως; Διατί μὲ ἐξεδάλατε ἀπὸ τῆς στενοχωρίας μου, ἐὰν ἐμέλλατε νὰ μὲ βυθίσαιτε πάλιν ἐντὸς αὐτῆς. Ἰδέτε· εἶμαι γέρον καὶ αἱ ἡμέραι μου εἶναι ὀλίγαι, δὲν ἠδύνασθε νὰ περιμεινῆτε ὀλίγων; Δὲν θὰ ζήσω πολὺν καιρὸν ἀκόμη.

Ἡ κυρία Βωμπέρ προσεπάθησε κατ' ἀρχὰς νὰ τὸν καθησυχάσῃ, διαβεβαιούσα αὐτὸν περὶ τῆς ἀγάπης τῆς καὶ ἀποτεινούσα αὐτῷ μυρίους τρυφεροὺς λόγους. Ὅτε δὲ εἶδεν αὐτὸν ἡσυχώτερον, προσεπάθησε νὰ τοῦ ὑποδείξῃ τοὺς σοβαροὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἐνέδωκε τοῦτο δ' ἔπραξε μετὰ πολλῆς μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπιφυλάξεως καὶ πολλῆς λεπτότητος, πράγματι ὅμως ἐκάστη λέξις αὐτῆς εἰσῆρχετο ὡς λεπίς ξίφους εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀτυχοῦς Σταμπλῆ, καὶ μόνη ἡ ὑπερηφάνεια ἐκράτησε καὶ ἐστήριξεν αὐτόν.

— Ἐχετε δίκαιον, κυρία, εἶπεν ἐγειρόμενος ἐγὼ εἶμαι ἀνόητος. Ἀπομακρύνομαι λοιπὸν χωρὶς νὰ παραπονεθῶ, ἀλλ' ἐνθυμήθητε μόνον, κυρία, ὅτι οὐδέποτε ἤθελον τολμήσει νὰ προκαλέσω τὴν τιμὴν, ἣν σὺς ἡ ἴδια μοὶ ἐκάματε. Ἐνθυμήθητε ὅτι δὲν σὰς ἠπάτησα, ἀλλ' ὅτι τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τὸ πρῶτον σὰς ἀπήντησα, ἐγὼ ὁ ἴδιος σὰς κατήγγεिला τὰς ὕβρεις καὶ τὰς συκοφαντίας, ἃς ὁ κόσμος ἐπεσώρευε κατὰ τῆς κεφαλῆς μου.

Ταῦτα εἰπὼν, προὐχώρησε μὲ βῆμα εὐσταθῆς πρὸς τὴν θύραν ἀλλὰ καταβλήθεις ὑπὸ τῆς προσπαθείας ἣν ἔκαμεν, ὅπως κρατήσῃ τὴν ἀξιοπρέπειάν του, ἔπεσεν ἐπὶ τίνος ἔδρας καὶ ἀφῆκε τὰ δάκρυά του νὰ βρῦσωσιν ἐπὶ τῶν παρειῶν του.

Ἐνώπιον τόνον ἀληθοῦς θλίψεως ἡ κυρία Βωμπέρ ἠσθάνθη ἑαυτὴν συγκινουμένην πραγματικῶς.

— Φίλε μου, ἤκουσέ με, εἶπεν ἔνοσις ὅτι δὲν ἀπεφάσισα ἄνευ θλίψεως νὰ διακόψω σχέσιν προξενουσάν μοι τόνον χαρᾶν, ὅσην καὶ εἰς σὲ διότι

εἶχον πρὸς σὲ ἀληθῆ στοργὴν, καὶ νῆχαριστοῦ μιν ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἐξήσκουν ἐπὶ τῆς ὑπαρξείως σου ἐπιρροὴν ἀγαθοποιῶν καὶ παρηγόρων. Ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ σὺ μ' ἐβοήθεις νὰ ὑποφέρω τὸ βάρος ζωῆς πολὺ θλιβερᾶς δι' ἐμὲ. Ἡ ἀγαθότης σου μὲ ἔθελε καὶ ἡ παρουσία σου διεσκεδάζε τὰς ἀνησυχίας μου. Ἐνοσις λοιπὸν, ὅτι δὲν ἀπεφάσισα εὐχαρίστως νὰ πληγῶσω τὴν καρδίαν σου καὶ τὴν ἰδικὴν μου· ἐδίστασα ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνόησα, ὅτι καθῆκον εἶχον, χάριν τοῦ υἱοῦ μου, νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν ὅσα λέγει ὁ κόσμος, ὁ κόσμος ὁ ἀνόητος καὶ κακός, εἰς ὃν, ἐὰν ἐπρόκειτο μόνον περὶ ἐμοῦ, δὲν ἤθελον θυτιάσει οὔτε μίαν τρίχα τῆς κεφαλῆς σου. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ τὸ κάμω καὶ τὸ ἔκαμον. . . Ἐν τούτοις, προσέθηκε μετὰ τινῶν στιγμῶν σιωπηλὴν σκέψιν προσηλοῦσα αἴφνης ἐπὶ τοῦ Σταμπλῆ βλέμμα, ὅπερ τὸν ἔκαμε νὰ σκιρτήσῃ, ἐν τούτοις, ἐὰν ὑπῆρχε τρόπος, συμβιβάζων τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνικῆς μου θέσεως μετὰ τῆς ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας σου μερίμνης, ἐὰν ὑπῆρχε τρόπος, δυνάμενος νὰ ἐπιβάλῃ σιγὴν εἰς τὰς φλυαρίας τοῦ ὄχλου καὶ νὰ σοὶ ἐξασφαλίσῃ γῆρας εὐτυχῆς, σεβαστόν, ἡσυχον; . .

— Ὀμιλήσατε, Ὀμιλήσατε, κυρία ὁ τρόπος οὗτος ποῖος εἶναι; ἀνεφώνησεν ὁ γέρον, ὡς ὁ ναυαγὸς ὁ νομίζων, ὅτι διεκρινεν ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος λευκὸν ἰστίον.

— Φίλε μου, εἶπεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἐσκέφθην ὠρίμως περὶ τῆς τύχης σου, καὶ ἀφοῦ τὴν ἐθεώρησα ὑφ' ὄλας τὰς ἐπόψεις αὐτῆς, ἠναγκάσθην νὰ ἀναγνωρίσω ὅτι ὀλίγαι ὑπάρξεις εἶναι τόνον θλιβεραὶ, ὅσον ἡ ἰδική σου. Εἶσαι ἀληθῶς ὁ ἀτυχέστερος τῶν θνητῶν, καὶ εἶχες δίκαιον λέγων, ὅτι ὁ γέρον Ἰωβ ἐπὶ τῆς κόπρου του δὲν ἦτο τόνον ἀξιολύπητος, ὅσον εἶσαι σὺ ἐν μέσῳ τοῦ πλούτου σου διότι πλούσιος ὢν, δὲν δύνασαι νὰ ἀπολαύσῃς τὰ ἀγαθὰ σου, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι ἡγεῖραν μετὰ σοῦ καὶ αὐτῶν φραγμῶν κατασχύνης. Ἡ ὕβρις, ἡ περιφρονησις τοῦ κοινοῦ, ἰδοῦ μέχρι τοῦδε τὸ βεβαιώτερον τῶν εἰσοδημάτων σου. Εἰς μόνος δεσμός σε συνέδεε πρὸς τὸν κοινωνικὸν βίον, καί, τοῦ δεσμοῦ ἐκείνου θραυσθέντος, οὐδεμία ὑπαρξις σοῦ μένει πλέον, ὑπὸ τὴν ὁποίαν νὰ προφυλαχθῆς. Σε φαντάζομαι κατὰ τὸ γῆρας σου ἐγκαταλειμμένον εἰς τὰς φροντίδας μισθωτῶν, καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν σου ὥραν μὴ ἔχοντα τούλαχιστον τὴν παραγορίαν, ὅτι ἀφίνας τὴν περιουσίαν σου εἰς ὃν ἀγαπητόν, τὴν περιουσίαν σου ἐκείνην, ἣν ἐπλήρωσας τόνον ἀκριβᾶ. Εἰς μόνος σοὶ μένει κληρονόμος, τὸ Κράτος, τὸ ἐξ ὅλων τῶν κληρονόμων ἥκιστα ἐνδιαφέρον καὶ ἀγνωνοέστερον. Πρόκειται λοιπὸν νὰ ἴδωμεν ἐὰν δὲν θὰ σοὶ ἦναι γλυκύτερον νὰ ἀποκτήσῃς οἰκογένειαν ἀγαπῶσάν σε ὡς ἴδιον πατέρα, νὰ γηράσῃς περιστοιχόμενος ὑπὸ ἀγάπης εὐλογίας καὶ μὴ ἀκούων πέραν σου ἢ εὐχῆς καὶ εὐλογίας, ν' ἀναπαύσῃς τὸ ὕστατον βλέμμα σου ἐπὶ ἐκείνων, οὗς κατέστησας εὐτυ-

χεις, και μετά θάνατον να καταλίπης μνήμην προσφιλή και σεβαστήν.

— Οικογένειαν! . . . Εγώ! εφώνησεν εξάλλος ο γέρον. Έγώ, ο Σταμπλή, ο γεροκλέπτης, ως με ονομάζουσι, να περικυλούμαι υπό στοργής και αγάπης! . . . να ακούω ευχάς και ευλογίας! Η μνήμη μου αγαπητή και σεβαστή! . . . Άλλοίμονον, κυρία μου! Η οικογένεια αυτή που είναι; Η σύζυγος και το τέκνον μου είναι εις τόν ουρανόν, και εγώ είμαι μόνος εδώ κάτω.

— Η οικογένεια αυτή; Αγνώμων! Υπέλαθε μειδιῶσα ἡ κυρία Βωμπέρ. Τό ἤμισυ αὐτῆς ἔχεις ἤδη πλησίον σου.

Εάν ο Σταμπλή εἶχεν ὀλίγην δξυδερκίαν ἢ ὀλίγην ματαιότητα, ἤθελε πιστεῦσαι ὅτι ἡ κυρία Βωμπέρ προὐκάλει κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀφορμὴν γάμου μετ' αὐτοῦ ἄλλ' ὁ γέρον δὲν ἦτο οὔτε δξυδερκὴς, οὔτε μάταιος· καίτοι δὲ στενὴν ἔχον σχέσιν μετὰ τῆς βαρωνίδος, οὐδέποτε ἐλησμονήσεν ὁποῖα ἀπόσασις ἐχώριζε τὸν νεόπλουτον χωρικὸν ἀπὸ τῆς πτωχευσάσης ἀριστοκρατικῆς κυρίας. "Εμεινε λοιπὸν με βραχίονας τεταμένους, με στόμα κεχνὸς διστάζων, ἐκπεπληγμένος και μὴ γνωρίζων πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τοὺς τελευταίους λόγους, οὗς ἤκουσε.

— Σοὶ συνέβη ποτέ, φίλε μου, ἐξηκολούθησεν ἀταράχως ἡ κυρία Βωμπέρ, νὰ σκεφθῆς ὁποῖα ἤθελεν εἶναι ἡ δόξα τοῦ Βοναπάρτου, εἴαν συναισθανόμενος τὴν θέαν αὐτοῦ ἀποστολήν, ὁ τυχοδιώκτης ἐκείνος ἀξιοματικὸς, ἀποῦ κατέστρεψε τὰς φατρίδας, ἤθελεν ἐπαναφέρει τοὺς Βουροβόνους ἐπὶ τοῦ προγονικοῦ των θρόνου; "Ας ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν, ὅτι ὁ Κόρσος ἐκείνος, ὁ νῦν χθιλιος και προγεγραμμένος, ὁ κατησχυμμένος, ὁ σιδηροδέσμιος ὡς ἄγριον θηρίον, ἀντὶ νὰ σκεφθῆ ὡπως ἰδρῶσῃ νέαν δυναστείαν, διέθετε τὸ ξίφος και τὴν φιλοδοξίαν του ὑπὲρ τῶν νομίμων βασιλέων· ὁποῖα τύχη ἤθελεν ἐξισωθῆ πρὸς τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου! Ὁ κόσμος, ὁ νῦν καταρῶμενος αὐτόν, ἤθελε τότε τὸν θεωρεῖ μετὰ θαυμασμοῦ, και οἱ βασιλεῖς, οἱ δμῶσαντες τὴν καταστροφὴν του, ἤθελον διαφιλονεικεῖ τὴν τιμὴν τίς νὰ τείνῃ αὐτῷ πρῶτος τὴν χεῖρα. Αὐτοκράτωρ δὲ ἀληθής, ἀπ' ἧς ἡμέρας θὰ ἔπαυε νὰ ἦναι τοιοῦτος, ἤθελε φέρει ἐπὶ τοῦ μετώπου του διάδημα, οὐτινος ἢ λάμπις ἤθελεν ἀμαυρᾶνει και αὐτὴν τὴν αἴγλην τοῦ στέμματος.

— Και ὁ μικρὸς μου Βερνάρδος ἤθελε ζῆ ἀκόμη, προσέθηκε στενάχας ὁ Σταμπλή.

— Μοὶ φαίνεται λοιπὸν παράδοξον, φίλε μου, ἀνεφώνησεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἀκατανόητον, πῶς δὲν μᾶς ἤθε προῖτερον εἰς τὸν νοῦν οὔτε εἰς σὲ οὔτε εἰς ἐμέ, ὅτι ἡ Πρόνοια ἔθεσεν εἰς τὰς χεῖράς σου ἀμείαν τινὰ σχεδὸν τύχην, και ὅτι ἀπὸ σὲ ἐξαρτᾶται νὰ πραγματοποιήσῃς τὸσον ὠραῖον ὄνειρον.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ὁ Σταμπλή ἔτεινε τὰ

ῶτα ὡς ὁ λαγῶδες, ὁ ἀκούων σαλευομένους πέριξ αὐτοῦ τοὺς θάμνους.

— "Α! διὰ σὲ εὐτυχῶς εἶναι καιρὸς ἀκόμη, ἐξηκολούθησε μετὰ ζέσεως ἡ βαρωνίς. Και ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος δὲν ἐσκέφη νὰ κάμῃ, σὺ δύνασαι νὰ πραγματοποιήσῃς ἐν τῇ μικροτέρᾳ σφαίρᾳ τῆς ἐνεργείας, ἐν ἧ σὲ ἔθηκεν ὁ Θεός. Συμβουλεύθητι τὴν καρδίαν σου, ἐξέτασον τὴν συνείδησίν σου. Ἡ καρδία σου εἶναι καθαρὰ, και ἡ συνείδησίς σου ἡσυγᾶ· ἀλλ' ἐν τούτοις ἄλλως ἔκριναν οἱ ἄνθρωποι. Σὺ δὲ αὐτός, ὅσον ἄμειπτος και ἀνῆσαι, δὲν αἰσθάνεσαι ἐνίοτε ἀνησυχίαν και θλίψιν, ὁσάκις σκέπτεσαι, ὅτι ὁ τελευταῖος γόνος τῆς οικογενείας ἐκείνης, ἧτις ἐπεδαψέλευσε τόσας εὐεργεσίας εἰς τὴν ἰδικὴν σου, ἀποκληρωμένος νῦν μακραίνεται ἐπὶ ξένης γῆς; Λοιπὸν σὺ δύνασαι διὰ μιᾶς μόνης λέξεως νὰ νομιμοποιήσῃς τὴν παρουσίαν σου, νὰ κατασιγάσῃς τὸν φθόνον, νὰ στρέψῃς τὴν κοινὴν γνώμην ὑπὲρ σου, νὰ μεταβάλῃς τὰς ὑβρεῖς εἰς χειροκροτήσεις, νὰ ἐνισχύσῃς σὺ ὁ ἴδιος τὴν πρὸς σεαυτὸν ὑπόληψιν, και νὰ δώσῃς εἰς τὸν κόσμον ἐν ἑκ τῶν μεγάλων ἐκείνων παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνεγείρουσι τὴν ἀνθρωπότητα.

— Ὁ γεροκλέπτης δὲν ἔχει τὸσον ὑψηλοὺς σκοπούς, κυρία, ἀπῆντησεν ὁ Σταμπλή κινῶν τὴν κεφαλήν. Δὲν ἀξιοῖ νὰ δώσῃ παραδείγματα εἰς τὸν κόσμον· διότι δὲν ἀπόκειται εἰς αὐτὸν νὰ ἀνεγείρῃ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' ἔχει ἄλλας ταπεινοτέρας φροντίδας· ἐκτὸς τούτου, κυρία, δὲν ἐνωῶ . . .

— Ἐάν δὲν ἐνοήσῃς, ὑπέλαβε ψυχρῶς ἡ κυρία Βωμπέρ, δὲν ἔχω νὰ εἶπω τίποτε περισσότερον.

Ὁ Σταμπλή εἶχε κάλλιστα ἐνοήσῃ. Καίτοι δὲ χωρικὸς τὴν καταγωγὴν και ἐκ γενετῆς ἐνοικιαστῆς ἐπαύλεως, δὲν ἦτο ὅμως, τὸ ἐπαναλαμβάνω, οὔτε πανοῦργος οὔτε πονηρός, οὔτε πολλὸ δξύνους· ἀλλ' ἦτο ὑποπτος, και εἰς αὐτὸν ἡ δυσπιστία ἠδύνατο ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν πανουργίαν· ὅθεν ὄχι μόνον ἐνόησε ποῦ ἤθελε νὰ καταλήξῃ ἡ βαρωνίς, ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἐφάνη αὐτῷ, ὅτι ἀνεκάλυψε τὸ μουσικὸν ὄλων τῶν προσκλήσεων και τῶν φιλοφρονήσεων, ἃς εἶχε λάθει.

— Σὰς ἐνωῶ, κυρία βαρωνίς, προσέθηκε μετὰ τῆς βαθείας ἐκείνης θλίψεως, ἣν αἰσθάνονται αἱ εὐαίσθητοι φύσεις, ὅτε ἐμβαθύνουσαι εἰς τὴν φιλίαν, ἣν ἐνόμιζον εἰλικρινῆ και ἀφιλοκερδῆ, ἀνακαλύπτουσι ἀμέσως ἄβυσσον ὕλην ἐγώισμου ὑποκρυπτομένου, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἀπατάσθε. Δὲν πρόκειται νὰ νομιμοποιήσῃς τὴν παρουσίαν μου· διότι αὕτη εἶναι νομίμως κεκτημένη και εἰς μόνον τὴν ἐργασίαν μου ὀφείλω αὐτήν. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν δεσποινίδα Λασεγλιέρ, οὐδέποτε σκέπτομαι ἀνευ συγκινήσεως περὶ τῆς κόρης αὐτῆς, ἧτις, ὡς μοὶ εἶπετε, εἶναι ἡ ζῶσα εἰκὼν τῆς μητρὸς τῆς. Πολλάκις μάλιστα ἐπόθησα νὰ τῇ πέμψω μακρόθεν συνδρομήν· τὸ ἤθελον, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησα.

— Ἐὰν ἐκάνετε ἄσχημα νὰ τὸ λησμονήσητε· ὑπάρχουσιν ὑπάρξεις. αἰτινες ἐν τῇ συμφορᾷ οὐδὲν ἄλλο δύνανται νὰ δεχθῶσιν εἰ μὴ τὰς συμπαθείας και τὰς ευχάς, ἃς ἀποστείνει τις ὑπὲρ αὐτῶν, ἀπῆντησεν ἡ κυρία Βωμπέρ μετ' ἀξιοπροσεΐας. "Αλλ' ἀφήσατέ με νὰ σὰς εἶπω, προσέθηκε με ὕψος φιλικώτερον, ὅτι δὲν με ἐνοήσατε· διότι δὲν ἐσκεπτόμην ἢ περὶ τῆς εὐτυχίας σας, και δὲν ἔκρινα οὕτω ἔχουσα ὑπ' ὄψιν μου τὰ καθήκοντά σας, ἀλλὰ μόνον ὑμᾶς αὐτόν. Τί με διέφυγε λοιπὸν δυνάμενον νὰ σὰς πληγώσῃ και νὰ σὰς προσβάλῃ; Ἡ τύχη με ἔφερεν εἰς συνάντησίν σας. Εἰκινήσατε τὴν συμπάθειάν μου, και ἠσθάνηθη ὅτι ἦμην διὰ σὰς παρηγορία, τοῦτο ἐπικύζησεν ἐτι μᾶλλον τὴν πρὸς σὰς ἀγάπην μου, ἀλλ' ἐν τούτοις, ἰδοῦ ἔρχεται ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ φθονερὸς και κακὸς κόσμος μᾶς ἀναγκάζει νὰ χωρισθῶμεν. Ἡ καρδία μου θλίβεται βαθέως και ἡ ἰδικὴ σας ταράττεται· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ μοὶ ἐπέρχεται ἡ ἰδέα, ἡ ἀνόητος ἴσως, ὅτι εἴαν ἠθέλετε προσκαλέσει τὸν μαρκήσιον και τὴν θυγατέρα του, ὅπως προσφέρητε αὐτοῖς νὰ διαμοιρασθῶσι μετ' ὑμῶν τὴν παρουσίαν σας, τὴν ὁποίαν δὲν ἠξούρατε τί νὰ κάμῃτε, ἠθέλετε ἐξασφαλίσαι εἰς τὸ γῆρας σας τὴν ἀνάπαυσιν, τὴν γαλήνην και τὴν ὑπόληψιν. Τὸ σχέδιον τοῦτο με ἐνθουσιάζει, σὰς φαντάζομαι περικυκλωμένον ὑπὸ ἀγάπης και τιμῆς. Ἡ φίλιὰ μας τότε ἀντὶ νὰ διακοπῇ καθίσταται ἐτι στενοτέρα, και ὁ κόσμος, ὁ νῦν περιφρονῶν σας, σὰς ἐπιζητεῖ· οἱ πρότερον καταρῶμενοί σας εὐλογοῦσι νῦν τὸ ὄνομά σας, και ὁ Θεός, ὁ ἀφαιρέσας τὸν υἱὸν σας, σὰς ἀποδίδει θυγατέρα ἀξιολάτρευτον. Ἡ ἰδέα αὕτη με συνεκίνησε και με ἐνθουσίασε· σὰς τὴν ὑπέβαλον λοιπὸν. "Αλλ' ἃς παραδεχθῶμεν ὅτι ὠνευρέθητε. "Εστε εὐτυχῆς· ἴσως ἡ θέσις σας δὲν εἶναι ὅσον ὑπέθεσα ἀξιολύπητος· ἠέλετε συνειθίσαι πάλιν εἰς τὴν μοναζίαν· διότι ἡ φύσις εἶναι καλὴ και ἡ κοινωνία δὲν ἀξίζει νὰ τὴν ἐπιθυμῇ τις τόσον. "Επειτα εἴθετε πλούσιος, και ὁ πλοῦτος εἶναι ἀληθῶς λαμπρὸν πρᾶγμα. Εὐχομαι λοιπὸν νὰ σὰς ἀναπληρώσῃ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα σὰς λείπουσιν.

Εἶπε δὲ ταῦτα τοσοῦτον εὐχερῶς και μετὰ τσαύτης ἀφελείας, ὥστε ὁ γέρον ἐκλονίσθη. Αὕτη δὲ ἠγέρθη, και προσαιζομένη ὅτι ἔχει νὰ κάμῃ ἐπισκεψίαν τινὰ ἐκεῖ πλησίον, ἀπεσύρθη ἀφίνοῦσα τὸν Σταμπλή μόνον και παραδεδομένον εἰς τὰς σκέψεις του. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ σκέψεις του ἐκεῖναι οὐδὲ ὅπως ἦσαν παιδραῖ, ἀνεχώρησε δὲ ἥμισυ γοητευμένος ἐκ τῆς προτάσεως ἐκείνης, ἧτις κατ' οὐδένα τρόπον ἐσύμφερον αὐτῷ και ἀν ἀκόμη τῷ ἐγένετο μόνον χάριν τῆς εὐτυχίας του· διότι ὁ Σταμπλή ἦτο μὲν τίμιος ἄνθρωπος, ἀλλὰ δὲν ἦτο και ἄγιος. Ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ πάθος τι, ἐναντίον τοῦ ὁποῖου ἠθελεν ναυαγήσει πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῆς κυρίας Βωμπέρ· διότι δὲν εἶναι σπάνιον ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς τὰς μαλακὰς ἐκείνας και εὐ-

πλάστους φύσεις σημεῖόν τι σκληρόν, ὅπερ οὐδὲν ἰσχύει νὰ κάμῃ, και ὅπερ εἶναι ὅπως ἐν τῇ χρυσῇ ἀλύσῃ χαλύβδινος κρίκος. Ὁ Σταμπλή λοιπὸν ἦτο φιλάργυρος, ἀλλὰ κατὰ ἴδιον αὐτοῦ τρόπον· εἶχε τὸ πάθος τῆς ιδιοκτησίας, δηλαδὴ ἠγάπα τὴν ιδιοκτησίαν δι' αὐτὴν και μόνον, ὅπως πνεύματά τινὰ ἀγαπᾶσι τὴν ἐξουσίαν· ὅλα δὲ τὰ εἰσοδήματά του μετεχειρίζετο εἰς ἀγορὰς γαιῶν, και διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἶχε κατορθώσει νὰ ἐξαγοράσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅλας τὰς κτήσεις τῶν Λασεγλιέρ. Τελευταῖον μάλιστα εἶχεν ἀποκτήσει και δύο ἢ τρεῖς ἐπαύλεις πρὸ αἰῶνος ἤδη ἀποξενωθείσας. Νὰ κατορθώσῃ λοιπὸν τὸ μέγα τοῦτο ἔργον, μόνον και μόνον ἵνα τὸ προσφέρῃ εἰς τὸν κύριον μαρκήσιον, τοῦτο ἀναμφιδόπως ἠθέλεν εἶσθαι κάλλιστον, ἀλλ' ὁ Σταμπλή ὅπως ὁ ἴδιος εἶπεν, δὲν εἶχεν ἀξιώσεις νὰ δώσῃ εἰς τοὺς συγχρόνους του τὸσον μέγα μάθημα αὐταπαρηύσεως και ἀφιλοκερδείας.

Ἐσκέφη ὅτι ἡ κυρία Βωμπέρ ἦτο ἐλευθέρᾳ νὰ λέγῃ ὅτι θέλη, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἤξιζε νὰ τὸ σκεφθῆ τις και νὰ τὸ ἐξετάσῃ πολὺ πρὶν ἢ ἀποφασίσῃ τι. Ἐπανῆλθε λοιπὸν εἰς τὴν κατοικίαν του, ἀποφασισμένος νὰ παραιτηθῇ τῆς φιλίας ἐκείνης, ἧτις ἤθελε τῷ στοιχείσει τόσον ἀκριβᾶ.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτο κατ' ἀρχὰς εὐκολος· διότι ἡ πληγωθεῖσα εὐαίσθησις, ἡ προσβληθεῖσα φιλοτιμία, ἡ ὑποψία ὅτι ἐξέλαβον αὐτὸν ὡς ἀνόητον, ἀνεζωπύρσαν τὴν ὀλίγην ὑπολειπομένην ἐν αὐτῷ δύναμιν τοῦ χαρακτῆρος· τότε δὲ ὕλη ἢ ῥοπή αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν και τὴν ἰσότητα ἐξηγέρθη πρὸς στιγμὴν ἐν αὐτῷ και κατενίκησε πᾶσαν ἄλλην σκέψιν· ἀλλ' ὁ ἐρεθισμὸς ἐκείνος κατεσβέσθη ἐντὸς ὀλίγου, ὡς πυρὰ ἐξ ἄχρῶν. Διότι ἐν τῇ σχέσει τῆς κυρίας Βωμπέρ ὁ Σταμπλή εἶχε συνειθίσει εἰς τὸν οικογενειακὸν βίον και τὰς φιλικὰς διαχύσεις· εὐρείθεις δὲ αἴφνης μεμονωμένος, δὲν ἤργησε νὰ αἰσθάνῃ στενοχωρίαν και θλίψιν, και βαθμηδὸν ἀπόλεσεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ἐνδόμυχον ἐκείνην γαλήνην, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει. Στερηθεὶς τοῦ μόνου στηρίγματός του, ἤρχισε πάλιν ν' ἀνησυχῇ και νὰ ταράττεται. Τέλος ἡ ὑπερηφάνεια συνετέλεσε και αὕτη οὐκ ὀλίγον εἰς τὸ νὰ βασιανίξῃ τὴν ταλαίπωρον ἐκείνην ὑπαρξίν· διότι ἡ ἀποπομπή του ἐκ τῆς κυρίας Βωμπέρ δὲν ἔμεινε μυστική, και γενικῶς ἐπιστεῦετο ὅτι ἡ κυρία Βωμπέρ εἶχεν ἀποπέμψαι ἐπονειδόστως τὸν γεροκλέπτην· ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἀπειρα σχόλια ἐγένοντο ἐπὶ τούτου. "Αλλ' ὁ Σταμπλή ἠδύνατο ἴσως νὰ ἀγνοῇ τὰ ἀνόητα ἐκεῖνα λεγόμενα, ὅτε ἐσπέραν τινὰ, διερχόμενος τὸν κηπὸν του, ἤκουσε τοὺς ὑπηρέτας του, οἵτινες μὴ γνωρίζοντες ὅτι ἦτο πλησίον διηγούντο εὐθύμως περὶ τοῦ δυστυχήματος ἐκείνου τοῦ κυρίου των. Οἱ δὲ ἐνοικιασταῖ τῶν κτημάτων του, εἰς τοὺς ὁποῖους ἄλλοτε, εἰς εὐτυχιστέρας ἡμέρας, εἶχε καυχῆθῃ ἐπὶ τῇ ἐπισημῇ ἐκείνῃ φιλίᾳ, προσεποιούντο νῦν ὅτι τῷ ἐ-

ζήτουν ειδήσεις περί τῆς κυρίας Βωμπέρ· ἐὰν δ' ἐμνεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ περιεφέρετο ἄθυμος καὶ μελαγχολικὸς ἀπὸ δωματίου εἰς δωμάτιον, οἱ ὑπηρέται του ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν μὲ σοβαρότητα, καὶ ὅτε μὲν ὁ εἷς ὅτε δὲ ὁ ἄλλος τὸν ἠρώτων, διατί δὲν πηγαίνει νὰ διασκεδάσῃ ἐπισκεπτόμενος τὴν κυρίαν Βωμπέρ.

Ἐὰν ἀπεφάσιζε νὰ ἐξέλθῃ μακρὰν τῆς οἰκίας καὶ νὰ περιπατήσῃ εἰς τὴν ἐξοχὴν, οἱ ἐκεῖ ὑπῆρται του ἔλεγον, ὄρθον καθ' ἑαυτούς, ἀλλ' ἀρκετὰ μεγαλοφώνως, ὥστε νὰ τὸ ἀκούσῃ· «Ἴδου ὁ κύριός μας, πηγαίνει νὰ περάσῃ τὴν ὥραν του εἰς τῆς κυρίας βαρωνίδος!» Καίτοι δὲ ὦν φύσει ὑπομηνητικός, ἀπεπειράθη πολλάκις νὰ τοῖς τρίψῃ τὴν βράχιν διὰ τῆς βράβδου του. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, αἱ λέξεις ἐκείναι ἡ κυρία βαρωνίς ἠντήχουν ἀπαύστως εἰς τὰ ὦτά του καὶ τὴν καρδίαν του· ἡ θεὰ δὲ μόνη τοῦ μεγάρου ἐβύβιζεν αὐτὸν εἰς ἀτελεύτητον μελαγχολίαν, καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἔμνεν ἀκίνητος, σιωπηλὸς θεωρῶν μακρόθεν τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἐκείνην Ἐδέμ, ἢν πάντοτε ἐπόθει. Καὶ οὔτε αὐτὴ ἢ πρὸς τὴν ιδιοκτησίαν ἀγάπη, ἢν πρὸς ἀλίγου ἀνεφέρμεν, τῷ ἐξήρκει πλέον· διότι ἡ κυρία Βωμπέρ εἶχεν ἀναπτύξει ἐν αὐτῷ ἄλλας ἐπιθυμίας, ἄλλους πόθους, ἄλλας ἀνάγκας οὐχ ἦττον ἐπιβληπικὰς· ἐκτὸς τούτου, ἡ ἀγάπη ἐκείνη ἢ μόνη ἀπομείνασα αὐτῷ ἐπὶ γῆς εἶχε δηλητηριασθῆ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς, καὶ μετὰ φρίκης ἀνεπόλει τὸ ὄλιγον τέλος τῆς καλῆς συζύγου του, τὰς ὑποψίας τῆς, τοὺς τρόμους τῆς, οὗς εἶχε προσφέρει θνήσκουσα. Αὐτὰ ἐσκεπτετο τὴν ἡμέραν, αὐτὰ ἀναιρεῖτο τὴν νύκτα, καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐρημίας καὶ τῆς μονώσεως ἐξαφθεῖσα ἢ φαντασία του, ἐτάραττε τὸν ὕπνον του μὲ μυρίας πενθημῶς εἰκόνας. Καὶ ὅτε μὲν διήρχετο ἐνώπιόν του ἡ παρωρισμένη σιὰ τῆς γυναικὸς του, ὅτε δὲ ἡ περιλυτὸς κυρία Λασεγλιέρ. Τέλος μετὰ τοιαύτην ἀθλίαν ὑπαρξίν μιᾶς ἢ δύο ἐβδομάδων, ἐστράφη χωρὶς νὰ σκεφθῇ πρὸς τὴν ιδέαν, ἢν ἡ βαρωνίς τῷ εἶχεν ὑποδείξει ὡς λιμένα σωτηρίας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τῷ ἐφάνη αὐτὴ ὡς μεμακρυσμένον τι φωτεινὸν σημεῖον, διὰ μέσου τοῦ ὀμιχλώδους ὀρίζοντος διακρινόμενον· βαθμηδὸν ὅμως τὸ σημεῖον ἐκείνο ἐμεγεθύνθη, ἐπλησίασεν ἀνεπιστήτως καὶ ἔλαμψεν ὡς σωτήριος φάρος. Ὁ δὲ Σταμπλῆ ἐξέταξων τὴν ιδέαν ἐκείνην ὑπ' ὄλας τὰς ἐπόψεις, ἔφθασε νὰ ἐνοήσῃ τὸ ποιητικὸν καὶ γοητευτικὸν αὐτῆς μέρος· διότι ἦτο μὲν φύσει ὑποπτος, ἀλλ' εἶχε νοῦν ἀπλοϊκόν, καὶ πρὸς τοῦτοις ἦτο τίμιος καὶ εὐπιστος. Ἐσκεπτετο λοιπὸν ὅτι ἴσως ἢ κυρία Βωμπέρ πραγματικῶς ἀπεκάλυψεν αὐτῷ τὸ μυστήριον τῆς εὐτυχίας· ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀπέβλεπον αὐτὴ εἰ μὴ εἰς τὸ συμφέρον τοῦ μαρκησίου καὶ τῆς θυγατρὸς του, πάλιν ἠναγκάζετο νὰ παραδεχθῇ, ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο αὐτὴ νὰ φαντασθῇ καλλίτερον ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ ὄντως ἡ εὐ-

χία ἐκείνη, ἣτις τῷ ὑποδείχθη διὰ μέσου τῶν ἐπισκιαζόντων αὐτὴν νεφῶν ἀπεκαλύπτετο αὐτῷ βαθμηδὸν ἐπαγωγῶς καὶ ὠραία. Ἐφραντάζετο δὲ τότε τὴν οἰκίαν του καθωραϊσμένην ὑπὸ τῆς παρυσίας νεοῦ καὶ συμπαθοῦς κόρης· ἔβλεπον ἐαυτὸν εἰσαγόμενον ὑπὸ τοῦ εὐγνωμονούντος μαρκησίου εἰς τὴν κοινωνίαν τὴν ἀπωθήσασαν αὐτόν, ἤκουεν ἀναπεμπομένας περὶ αὐτοῦ εὐχὰς καὶ εὐλογίας, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι εἶδε τὴν κυρίαν Λασεγλιέρ, τὴν καλὴν συζυγὸν του καὶ τὴν μικρὸν του Βερνάρδον, μειδιώντας πρὸς αὐτόν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐν τούτοις ἡ δυσπιστία τὸν ἀνεχάιτιζεν εἰσέτι, μὴ ἀφίνουσα αὐτόν νὰ παρασυρθῇ ὑπὸ τῶν καλῶν του αἰσθημάτων. Ἐκτὸς τούτου, ὑπὸ ποῖον τίτλον ὁ μαρκησῖος καὶ ἡ θυγάτηρ του ἔμελλον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ μέγαρόν του καὶ εἰς τὰ κτήματά του; Τὸ νὰ παραιτηθῇ περιουσίας διὰ τοσούτων μόχθων ἀποκτηθείσης, δὲν ἤθελεν εἶσθαι τὸ αὐτὸ ὡς εἰ ὠμολόγει ὅτι τὴν εἶχεν ἀρπάσει; Ἀντὶ δὲ νὰ κλείσῃ τὸ στόμα τῶν φθονερῶν δὲν θὰ ἔδιδεν ἀπεναντίας ἀφορμὴν εἰς νέα σχόλια; Ὅθεν ἀπεφάσισε, πρὶν ἢ λάβῃ ἀπόφασίν τινα, νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν κυρίαν Βωμπέρ καὶ νὰ συμβουλευθῇ αὐτὴν περὶ τούτου. Ἀλλ' αὐτὴ μόλις τῇ ἀνέφερε λόγους τινὰς περὶ τῆς αἰτίας τῆς ἐπισκέψεώς του, τὸν διέκοψεν ἀμέσως.

— Ἐπιθυμῶ, εἶπε, νὰ μὴ γείνη πλέον λόγος περὶ τούτου μεταξὺ ἡμῶν· διότι ὑπάρχουσι πράγματα, ἅτινα οὔτε ζυγίζονται οὔτε συζητοῦνται. Σὰς τὸ ἐπαναλαμβάνω δὲ, δὲν ἐζήτησα, δὲν ἠθέλησα εἰ μὴ τὴν εὐτυχιάν σας, καὶ δὲν ἀπέβλεπον οὔτε εἰς τὸν μαρκησῖον οὔτε εἰς τὴν θυγατέρα του, ἀλλ' ἀπέβλεπον μόνον πρὸς ὑμᾶς· ὥστε ἐὰν ἡ ιδέα μου ἤθελε σὰς ἀρέσει, καὶ ἐὰν ὁ μαρκησῖος ἀπαδέχετο αὐτήν, κατ' ἐμὴν γνώμην, ὁ εὐεργέτης δὲν θὰ εἶσθε σεῖς, ἀλλ' ἐκεῖνος. Κρατήσατε ὅμως τὰ πλούτη σας, δὲν τὰ φθονοῦμεν· λέγουσιν, ὅτι ἡ πτωχεία εἶναι πικρὰ εἰς τοὺς γνωρίζαντας τὰ πλούτη, ἀλλ' ἀπατῶνται· τὸ ἐναντίον πρέπει νὰ εἴπωσι· διότι ἡμεῖς ἐγνωρίσαμεν τὸν πλοῦτον καὶ ἀγαπῶμεν τὴν πνίαν.

Καὶ ταῦτα λέγουσα, ἀφοῦ ἐπληροφόρηθη περὶ τῆς υγείας τοῦ παλαιοῦ αὐτῆς φίλου καὶ περὶ τοῦ πῶς διέρχεται τὰς ἡμέρας του, ἔδωκεν αὐτῷ εὐγενῶς νὰ ἐνοήσῃ, ὅτι δὲν τῷ ἔμνε πλέον εἰ μὴ νὰ ἀποσυρθῇ. Οὗτος δὲ ἀπῆλθεν, ἐκθαμβὸς διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα ἤκουσεν ἐκφραζόμενα. Ἦλεγξεν ἐαυτόν, διότι ἐσυκοφάντησε σκοπὸν τοσοῦτον ἀφιλοκερδῆ· καίτοι δὲ τῷ ἐφαίνετο παράδοξον ὅτι ὁ μαρκησῖος ἤθελεν εἶσθαι ὁ εὐεργέτης καὶ αὐτὸς ὁ Σταμπλῆ ὁ εὐεργετούμενος, δὲν ἀρῆκε νὰ παρέλθῃ ἢ ἐπαύριον, καὶ ἦλθε νὰ παραδοθῇ, δεδεμένος τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἰς τὴν διάκρισιν τῆς κυρίας Βωμπέρ, ἣτις δὲν ἔδειξε διὰ τοῦτο οὔτε χαρὰν οὔτε ἐκπληξίν, ἀλλ' ἀπεναντίας ζωηρὰν ἀποστροφὴν εἰς

τὸ νὰ μεσιτεύσῃ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνην, φοβούμενη, ὡς ἔλεγε, μήπως πληγώσῃ τὴν λεπτότητα τῶν φίλων τῆς. Ὁ πόθος λοιπὸν τοῦ Σταμπλῆ κῦζανε καθ' ὕσον ἢ κυρία Βωμπέρ προσέχε δυσκολίας· καὶ ἐὰν ἦτο εὐχάριστος τὸ νὰ βλέπη τις τὴν καρδίαν ἐξαπατωμένην ὑπὸ τοῦ νοῦς καὶ τὸν δόλον ἐμεταλλευόμενον τὴν ἀπλοϊκὴν ἀγαθότητα, ἤθελεν εὔρει ἀρκετὰ διασκεδαστικὴν τὴν σκηρὴν, καθ' ἣν ὁ γέρον ἰκέτευσε τὴν βαρωνίδα, ἣτις ἐφαίνετο ἄκαμπτος, νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ μαρκησῖῳ, ὅπως συγκατανεύσῃ οὗτος νὰ λάβῃ κατοχὴν ιδιοκτησίας, ἐχούσης ἀξίαν ἑνὸς ἑκατομυρίου.

— Ἄς ἀγαπήσωσιν ὀλίγον τὸν γέροντα Σταμπλῆ, ἔλεγε οὗτος· ἄς ἴδῃ εἰς τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν του πρόσωπα μειδιώντα αὐτῷ, καὶ χεῖρ φιλικὴ ἄς κλείσῃ τοὺς θρηάλημους του· ἄς χύσωσιν ἐν δάκρυον ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, καὶ ὁ Σταμπλῆ καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐπάνω θὰ ἦνε εὐτυχῆς.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ κυρία Βωμπέρ ἐκάμψη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοσούτων θερμῶν παρακλήσεων· ἀπερίγραπτος δὲ ἦτο ἡ χαρὰ, ἢν ἠσθάνθη ὁ γέρον ἐκεῖνος, ὁ ἀπλοϊκὸς ὡς παιδίον, ἀφ' οὗ προητόμασε τὴν καταστροφὴν του· ἔλαβε τὰς χεῖρας τῆς βαρωνίδος καὶ τὰς ἔθλιψεν ἐπὶ τῆς καρδίας του μετ' αἰσθημάτων βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης· «διότι σεῖς, κυρία, τῇ εἶπε μετὰ δακρύων καὶ μετὰ φωνῆς συγκεκνημένης, σεῖς μοι ἐδείξατε τὴν ὁδὸν τῆς εὐτυχίας». Ἡ κυρία Βωμπέρ ἠσθάνθη τότε ὅτι θὰ ἦτο ἐγκλημα νὰ ἀπατήσῃ ψυχὴν τόσον τελείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν καθυσύχασεν ὡς πάντοτε τὴν συνειδήσιν τῆς, σκεπτομένη ὅτι ἡ τύχη τοῦ Σταμπλῆ ἐνδιεφέρτετο εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεώς τῆς, ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη ἐπρόκειτο πραγματικῶς περὶ τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, πάλιν δὲν θὰ ἐνήργει ἄλλως, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους εἰς πᾶν πρᾶγμα ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα. Δὲν τῇ ἀπέμνε λοιπὸν πλέον ἢ νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ μαρκησίου, περὶ οὗ ἐγνωρίζεν ὅτι οὐδέποτε ἤθελε καταβιάσει ἐαυτόν, ὥστε νὰ ἀποδεχθῇ δωρεὰν παρὰ τοῦ πρώην ἐνοικιαστοῦ μιᾶς τῶν ἐπαύλειόν του. Ἡ βαρωνίς λοιπὸν ἔγραψεν αὐτῷ τὰς λέξεις ταύτας· «Ὁ Ἰωάννης Σταμπλῆ, βασιανίζόμενος ὑπὸ τῶν ἐλέγχων, ἂν δὲ ἄνευ τέκνων, ἄνευ φίλων, ἄνευ οἰκογενείας, μόνον τὴν ἐπάνοδόν σας περιμένει, ὅπως σὰς ἀποδώσῃ ὅλην σας τὴν περιουσίαν. Ἐλθετε λοιπὸν. Ὡς ἀμοιβὴν τῆς βραδέως ἐπελθούσης τιμιότητός του, ὁ ἀθλιὸς ζητεῖ μόνον νὰ ἀγαπῶμεν αὐτόν ὀλίγον· θὰ τὸν ἀγαπήσωμεν πολύ. Ἐνθυμήθητε τὸ λόγιον τοῦ Βερναρίου· «Οἱ Παρίσιοι ἀξίζουσι βεβαίως μίαν λειτουργίαν».

Ἐνα μῆνα μετὰ ταῦτα ἡ ἐπάνοδος τοῦ κυρίου Λασεγλιέρ ἐγένετο ἡσυχῶς, ἄνευ ἐπιδείξεως καὶ ἄνευ θορύβου. Ὁ Σταμπλῆ ὑπεδέχθη αὐτόν πρὸ τῆς θύρας τοῦ κήπου, καὶ ἀντὶ κλειδῶν προσέφερεν αὐτῷ ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου δωρητήριο ἐγγρα-

φον συντεταγμένον μὲ συγκεκνητικώτατον ὕψος· εἰς δὲ τὸ ἐγγράφον τοῦτο ὁ δωρητής, ἐξ εὐγενοῦς λεπτότητος ἐρωόμενος, ἐταπεινοῦτο ἐνώπιον τοῦ ἀποδεχομένου τὴν προσφοράν του.

— Κύριε μαρκησῖε, εἶπεν, εὐρίσκεσθε εἰς τὴν οἰκίαν σας.

Ἡ προσφώνησις ἦτο μικρὰ, ὁ δὲ μαρκησῖος εὔρεν αὐτὴν προσφωδὸς συντεταγμένην. Ἐύθετον ἐντὸς τοῦ θυλακίου του τὸ ἐγγράφον, τὸ ἀποκαθιστῶν αὐτόν κύριον ὄλων τῶν κτημάτων του, ἠσπάρθη τὸν Σταμπλῆ, ἔλαβε τὸν βραχίονά του καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς θυγατρὸς του, βαδίζούσης μεταξὺ τῆς κυρίας Βωμπέρ καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὸ μέγαρόν του, τοσοῦτον νεανικὸς τὸ πνεῦμα, ὅσον ὅτε εἶχεν ἐξέλθει αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοσαύτης ἀρελείας ὡς ἐὰν ἐπανήργετο ἐκ περιπάτου.

Καὶ νῦν ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς κυρίας Βωμπέρ. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης, περιορίζων τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐντολῆς του εἰς τὴν ταπεινὴν τιμιότητα κοινῶ ἀνθρώπου, οὐδὲν ἄλλο ἤθελε συγκατατεθῆ νὰ γείνη ἢ ὁ ἐπιστάτης τοῦ οἴκου τῶν Βουρβόνων, καὶ ἀφοῦ ἤθελεν ἀνεγείρει διὰ τοῦ ἀκροῦ τοῦ ζήφους του τὸ στέμμα τῆς Γαλλίας, ἀντὶ νὰ τὸ φορέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἀπέθετεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν ἀπογόνων τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου, πιθανὸν εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐν ἐπι κεφάλαιον ἤθελε πλουτίζει τὸ μέγα βιβλίον περὶ τῆς ἀγνωμοσύνης τῶν βασιλέων. Ἀλλὰ δὲν ἀξιοῦμεν νὰ προσβάλωμεν οὔτε τὴν βασιλείαν, οὔτε οὐδένα ἄλλον· καὶ δὲν αἰτιώμεθα ἢ τὸ ἀχάριστον ἐκεῖνο γένος, τὸ καλούμενον ἀνθρώπινον γένος. Ἀντὶ δὲ νὰ ζητήσωμεν τὰ παραδείγματά μας εἰς σφαῖραν τοσοῦτον ὑψηλήν, ἄς μείνωμεν κάλλιον παρὰ τὰς ὀχθας τοῦ Κλαίνβιν κρινόμεν περὶ τούτου.

[Ἐπιτὰ συνέχεια]

ΑΡΧΙΘΗΝ Γ. ΠΑΡΗΛΛΟΠΟΛΟΓΟΙ.

ΟΛΛΑΝΔΩΝ ΕΘΙΜΑ

Οἱ Ὀλλανδοὶ τρώγουσι πολύ. Ἡ μεγίστη αὐτῶν εὐχαρίστησις εἶναι νὰ εὐρίσκωνται ἐν μέσῳ δεῖπνων καὶ εὐωχίων. Ἐν τούτοις δὲν ἔχουσι τὴν γεύσιν λεπτήν, ἀλλ' εἰσὶν ἀδηφάγοι προσέχοντες μᾶλλον εἰς τὸ ποσὸν ἢ εἰς τὸ ποῖον τῶν ἐδεσμάτων. Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐχλευάζοντο ὑπὸ τῶν ἐαυτῶν γειτόνων οὐ μόνον ἕνεκα τῆς τῶν ἡθῶν αὐτῶν τραχύτητος ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λιτότητα τῆς τροφῆς τῶν. Τοὺς ἀπεκάλουν γαλακτοφάγους καὶ τυροφάγους. Ἐν γένει τρώγουσι πεντάκις τῆς ἡμέρας. Τὴν πρώτῃν λαμβάνουσι τῆτον, κασφέ, γάλα, ἄρτος, τυρὸν, βούτυρον· ὀλίγον πρὸ μεσημβρίας λαμβάνουν ἄριστον, πρὸ δὲ τοῦ δεῖπνου τὸ καλούμενον μικρὸν ποτήριον, τουτέστιν ἐν ποτήριον βοσολίου μετὰ διπυρίτου ἄρτου, ἀκολουθῶν ἐν στερεῶν δεῖπνον καὶ τὴν ἐσπέραν ἐν καλῶν ἐπίδειπνον, πᾶν ὅτι δηλαδὴ

απαιτείται, όπως μη κατακλιθῆ τις με τὸν στόμαχον κενόν. Ἐκτός δὲ τούτου εἰς πολλές περιστάσεις προσφέρουσιν ἀλλήλοις συμπόσια. Δὲν ἐννοῶ δὲ μόνον τὰ διδόμενα γεύματα ἕνεκα γεννήσεων ἢ γάμων, καθόσον ἢ ἕξις αὕτη ἐπικρατεῖ παρ' ἅπασιν τοῖς λαοῖς, ἀλλὰ συνεστιῶνται, φέρ' εἰπεῖν, καὶ κατὰ τὰς κηδείας. Οἱ φίλοι καὶ γνώριμοι, οἱ συνοδεύσαντες τὴν νεκρικήν ἐκφορὰν, ἐπανάγουσι παρ' αὐτῇ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀποβιώσαντος, ὅτε προσκαλοῦνται νὰ φάγωσι καὶ πίωσι κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθιμον, συνήθως δὲ μετὰ πολλῆς ἐλευθεριότητος ἀπονέμουσι τοῖς ἑαυτῶν ξένους τὰς ἐπιδορίους ταύτας τιμὰς. Καὶ ἂν ἐτέροιο τεκμηρίου ἐστεροῦμεθα, ἢ τῶν Ὁλλανδῶν ζωγραφικὴ ἢ κρημὸν ὅπως ἀποδείξῃ τὴν σπουδαιότητα, ἢν ἔσχον ἀείποτε τὰ ἀγαθὰ τῆς τραπέζης ἐν τῷ βίῳ τοῦ λαοῦ τούτου. Ἐκτός τῶν ἀναριθμητῶν οἰκιακῶν ὑποθέσεων, ἐν αἷς τὸ πινακίον καὶ ἢ φιάλη, οὕτως εἰπεῖν, πρωταγωνιστοῦσιν, ἅπασαι σχεδὸν αἱ μεγάλαὶ εἰκόνες, αἱ ἐξιστοροῦσαι ἱστορικὰ πρόσωπα, οἷον δημάρχους, ἀρχοντας κτλ. παριστῶσιν αὐτὰ καθήμενα εἰς τὴν τράπεζαν καὶ δάκνοντα, κόπτοντα ἢ κινῶντα. Τοῦ κανόνος τούτου δὲν ἐξαιρεῖται οὐδ' ὁ ἦρωας αὐτῶν, Γουλιέλμος ὁ σιωπηρὸς, ὅστις εἶνε ἢ ἐνσάρκωσις τῆς νέας Ὁλλανδίας, ἀλλὰ τούναντίον εἶνε καὶ οὗτος ἢ προσωποποίησης τοῦ ἐθνικοῦ τούτου πρὸς τὴν τράπεζαν ἔρωτος. Εἶχε τὸν πρῶτον μάγειρον τῆς ἐποχῆς του, τεχνίτην τοσοῦτον ἔμπειρον ὥστε οἱ μὲν Γερμανοὶ ἡγεμόνες ἔπεμπον ἀρχαρίους, ὅπως τελειοποιηθῶσιν ἐν τῇ σχολῇ του, ὁ δὲ Φίλιππος ὁ Β', κατὰ τινὰ στιγμὴν φαινομένης συνδιαλλαγῆς μετὰ τοῦ ἀσπίνδου αὐτοῦ ἐχθροῦ, τοῦ τὸν ἐζήτησεν ὡς δῶρον.

Ὁ ξένος ὁ πρῶτον φοράν δειπνῶν παρὰ ὀλλανδικῷ πανδοχεῖῳ, βλέπει πλείστα παράδοξα. Καὶ κατὰ πρῶτον πινακία πλάτους καὶ πάχους ἐκτάκτου, ἀνάλογα πρὸς τὴν ὀλλανδικὴν ὄρεξιν ἢ λαιμαργίαν, συγχρότητα δὲ χειρόμακτρον ἐκ λεπτοτάτου χάρτου λευκοῦ, δεδιπλωμένον εἰς τρεῖς ἄκρας, ἐξωγραφημένον δι' ἀνθέων καὶ φέρον κατὰ τὰς γωνίας μικρὰν χωρογραφίαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ καφφεπωλείου ἢ πανδοχείου, ἢ τὸ «καλὴν ὄρεξιν» ἐντετυπωμένον διὰ μεγάλων χαρακτήρων κυανῶν. Ὁ ξένος διατάττει ἐν ρομπίφ, καὶ τῷ φέρουσι ἡμίσειαν δωδεκάδα μεγάλων τεμαχίων κρέατος ὡς τὰ φύλλα κράμβης, ἢ ζητεῖ ἐν μπιφστέκ καὶ φέρουσι προσκεφαλαίον, αἰμοσάζον, ὅπερ θὰ ἤρκει νὰ χορτάσῃ ὀλόκληρον οἰκογένειαν, ἢ τέλος ζητεῖ ὄψαριον, καὶ τῷ φέρουσι ἐν θαλάσσιον ζῶον ἴσον μὲ τὸ μήκος τῆς τραπέζης. Ἐκαστον τῶν πινακίων τούτων συνοδεύεται ὑπὸ βουνοῦ γεωμηλῶν καὶ μικρᾶς χύτρας μουστάρδας ἐκτάκτου γεύσεως. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν ἄρτον, σοὶ δίδουσιν ἐν μικρὸν τεμάχιον ὀλλαν-

δος δὲ τις ὄρισε τὸ σιγάρον ὡς τὸν ἕκτον δάκτυλον τῆς χειρός. Προκειμένου περὶ τοῦ καπνοῦ, ἐπιτραπήτω μοι νὰ διηγηθῶ ἐνταῦθα τὸν βίον καὶ τὸν θάνατον περιφρημοῦτινός περὶ τὸ κάπνισμα Ὁλλανδοῦ. Ὑπῆρχε ποτὲ πλούσιός τις κύριος ἐκ τῶν περιχώρων τοῦ Ῥόττερδαμ, ὅστις ὠνομάζετο van Klaas καὶ ἐπωνομάσθη μπάρμπα-τζίγας, διότι ἦτο γέρον, χονδρὸς καὶ καθ' ὑπερβολὴν καπνιστής. Περὶ αὐτοῦ διηγούνται ὅτι ἐκτέθησεν περιουσίαν ἐν Ἰνδίας ὡς τίμιος ἔμπορος, ὅτι ἦτο φύσει πρᾶος καὶ ὅτι εἶχε καρδίαν ἀγαθὴν. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἰνδίων ὠκοδόμησεν ὠραιότατην κατοικίαν ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Ῥόττερδαμ, ἐν ἣ συνήγαγε καὶ διηυθέτησεν ἐν εἰδει μουσείου ἅπαντα τὰ πρότυπα τῶν καπνοσυρίγγων, αἵτινες ὑπῆρχαν εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς, ἀπὸ τῶν ἀκατεργάστων ἐκείνων, ἃς μετεχειρίζοντο οἱ παλαιοὶ βάρβαροι, ὅπως καπνίζωσι τὴν κάρναβιν αὐτῶν, μέχρι τῶν λαμπρῶν ἐξ ἀφροῦ καὶ ἠλέκτρον κατεσκευασμένων πιπῶν τῶν κεκοσμημένων δι' ὠραίων ἀναγλύφων καὶ ἐπιχρῶσων κατὰ τὰ ἄκρα, ἃς ἀποθαυμάζει τις ἐν τοῖς ὠραίοις καταστήμασι τῶν Παρισίων. Τὸ μουσεῖον εἶχε τὴν εἰσοδὸν ἐλευθερὰν εἰς τοὺς ξένους, καὶ ὁ κ. van Klaas, ἀφοῦ ἀνέπτυσσεν ἐνώπιον παντός προσερχομένου τὴν εὐρείαν αὐτοῦ πολυμάθειαν ὡς καπνιστοῦ, ἐπλήρου τὰ θυλάκια αὐτοῦ σιγάρων καὶ καπνοῦ, καὶ τῷ ἐφιλοδώρει πλήρη τοῦ μουσείου κατάλογον μὲ βελοῦδον δεδεμένον.

Ὁ Ὁλλανδικὸς λαὸς εἶνε ἴσως ἐξ ὅλων τῶν βορείων λαῶν ὁ μᾶλλον καπνίζων. Ἡ ὕγρασία τοῦ κλίματος καθίστησι τὴν ἕξιν ταύτην ἀνάγκη σχεδόν, τὸ δὲ μέτρον τῆς τιμῆς τοῦ καπνοῦ εὐκολύνει τοὺς πάντας εἰς τὸ θεραπεύειν αὐτήν.

Πρὸς ἀπόδειξιν μέχρι τίνος βαθμοῦ ἢ ἕξις αὐτῆ τυγχάνει πεπαλαιωμένη ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ λευκοῦχοι τῶν διωρῶγων μετρῶσι τὰς ἀποστάσεις διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιπῶν. Ἐνεῦθεν εἰς τὴν δεῖνα πόλιν εἶνε, λέγουσιν, οὐχί τόσαι λευγαί, ἀλλὰ τόσαι πίπαι. Ἄμα εἰσέλθης εἰς οἰκίαν τινὰ, ὁ κύριος αὐτῆς σοὶ προσφέρει ἐν σιγάρον μετὰ τὸν πρῶτον χαιρετισμόν, ὅταν δὲ ἐξέλθης σοὶ δίδει ἕτερον, καὶ πολλάκις πληροὶ τὰ θυλάκιά σου. Ἐν ταῖς ὁδοῖς παρατηρεῖ τις ἀνθρώπους ἀνάπτουτας νέον σιγάρον εἰς τὸ μῶλις τελειῶσαν, πρᾶττους δὲ τοῦτο χωρὶς ποσῶς νὰ σταματήσωσι, φαινόμενοι ὡς λίαν πολυάσχολοι καὶ ἐπίσης λυπούμενοι νὰ ἀπολέσωσι μίαν στιγμὴν τοῦ χρόνου αὐτῶν, ἢ ἐν νέφος τοῦ καπνοῦ τῶν. Πολλοὶ κοιμῶνται μὲ τὸ σιγάρον ἐπὶ τῶν χειλέων, ὅπερ ἀνάπτουσι μὲν τὴν νύκτα, ἅμα ἐξυπνήσωσιν, ἀνάπτουσι δ' ὄρθις τὴν πρωτὴν πρὶν ἢ πηδήσωσιν ἐκ τῆς κλίνης. «Ὁ Ὁλλανδός, ἔλεγεν ὁ Diderot, εἶνε διασταλακτῆρ ζῶν». Φαίνεται ὅντως ὅτι τὸ κάπνισμα εἶνε σχεδὸν δι' αὐτὸν ἐργασία ἀναγκαία εἰς τὴν ζωὴν. Τινὲς εἶπον ὅτι ὅλος ὁ καπνὸς οὗτος ἐπικαλύπτει τὴν διάνοιάν του. Καὶ ὅμως, ἐάν ὑπάρχῃ λαὸς, ἔχων εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν καθαρὰν καὶ διαυγῆ τὴν διάνοιαν, ὁ λαὸς οὗτος εἶνε ὁ ὀλλανδικός. Ἐτέρωθεν τὸ σιγάρον ἐν Ὁλλανδίᾳ δὲν χρησιμεύει ποσῶς ὡς πρόφασις ὅπως μείνη τις ἄεργος, οὐδὲ καπνίζουσι ὅπως ὀνειρεύονται γρηγοροῦντες. Ἐκαστος ἐκβάλλων νεφύδρια λευκὰ μετὰ τῆς κανονικότητος καπνοδόχου ἐργοστασίου ἐνασχολεῖται οὐχ ἥττον εἰς τὰς ἰδίας ὑποθέσεις. Τὸ σιγάρον δὲν εἶνε παντάπασιν διασκεδάσις, ἀλλ' ἐπικουρικὸν μέσον πρὸς τὴν ἐργασίαν. «Τὸ κάπνισμα, μοὶ εἶπεν Ὁλλανδός τις, εἶνε ἢ δευτέρα ἡμῶν διαπνοή», ἄλ-

λος δὲ τις ὄρισε τὸ σιγάρον ὡς τὸν ἕκτον δάκτυλον τῆς χειρός.

Προκειμένου περὶ τοῦ καπνοῦ, ἐπιτραπήτω μοι νὰ διηγηθῶ ἐνταῦθα τὸν βίον καὶ τὸν θάνατον περιφρημοῦτινός περὶ τὸ κάπνισμα Ὁλλανδοῦ.

Ὑπῆρχε ποτὲ πλούσιός τις κύριος ἐκ τῶν περιχώρων τοῦ Ῥόττερδαμ, ὅστις ὠνομάζετο van Klaas καὶ ἐπωνομάσθη μπάρμπα-τζίγας, διότι ἦτο γέρον, χονδρὸς καὶ καθ' ὑπερβολὴν καπνιστής. Περὶ αὐτοῦ διηγούνται ὅτι ἐκτέθησεν περιουσίαν ἐν Ἰνδίας ὡς τίμιος ἔμπορος, ὅτι ἦτο φύσει πρᾶος καὶ ὅτι εἶχε καρδίαν ἀγαθὴν. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἰνδίων ὠκοδόμησεν ὠραιότατην κατοικίαν ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Ῥόττερδαμ, ἐν ἣ συνήγαγε καὶ διηυθέτησεν ἐν εἰδει μουσείου ἅπαντα τὰ πρότυπα τῶν καπνοσυρίγγων, αἵτινες ὑπῆρχαν εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς, ἀπὸ τῶν ἀκατεργάστων ἐκείνων, ἃς μετεχειρίζοντο οἱ παλαιοὶ βάρβαροι, ὅπως καπνίζωσι τὴν κάρναβιν αὐτῶν, μέχρι τῶν λαμπρῶν ἐξ ἀφροῦ καὶ ἠλέκτρον κατεσκευασμένων πιπῶν τῶν κεκοσμημένων δι' ὠραίων ἀναγλύφων καὶ ἐπιχρῶσων κατὰ τὰ ἄκρα, ἃς ἀποθαυμάζει τις ἐν τοῖς ὠραίοις καταστήμασι τῶν Παρισίων. Τὸ μουσεῖον εἶχε τὴν εἰσοδὸν ἐλευθερὰν εἰς τοὺς ξένους, καὶ ὁ κ. van Klaas, ἀφοῦ ἀνέπτυσσεν ἐνώπιον παντός προσερχομένου τὴν εὐρείαν αὐτοῦ πολυμάθειαν ὡς καπνιστοῦ, ἐπλήρου τὰ θυλάκια αὐτοῦ σιγάρων καὶ καπνοῦ, καὶ τῷ ἐφιλοδώρει πλήρη τοῦ μουσείου κατάλογον μὲ βελοῦδον δεδεμένον.

Ὁ κ. van Klaas ἐκάπνιζεν ἑκατὸν πενήτηκοντα γραμμάρια καπνοῦ καθ' ἑκάστην, καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐννεήκοντα ὀκτὼ ἐτῶν. Ἐάν ὑποθέσωμεν ἐπομένως ὅτι ἤρξατο καπνίζων ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους, θὰ ἐκάπνισε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του τέσσαρας χιλιάδας τριακόσια ὀγδοήκοντα τρία χιλιόγραμμα καπνοῦ. Διὰ τῆς ποσότητος ταύτης ἡδύνατό τις νὰ χαράξῃ μέλαιναν γραμμὴν συνεχῆ ἔχουσαν μήκος εἴκοσι λευγῶν γαλλικῶν. Οὐχ ἦττον ὁ κ. van Klaas ἀνεδείχθη πολὺ μεγαλειότερος καπνιστής κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἢ διαρκούσης τῆς ζωῆς του. Ἡ παράδοσις διετήρησεν ἀπάσας τὰς τῆς τελευτῆς αὐτοῦ λεπτομερείας καὶ μερικότητος. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἐννενηκαστοῦ ὀγδόου τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτους, ἤσθανθη ἀίφνης ὅτι τὸ ἔτος τοῦτο θὰ ἦτο τὸ τελευταῖον. Ὅθεν μετεπέμψατο τὸν συμβολαιογράφον του, ὅστις καὶ αὐτὸς εἶχεν ἐκτακτον πρὸς τὸ καπνίζειν ἔρωτα, καὶ ἄνευ προσιμίων, «Ἀγαπητέ μου συμβολαιογράφε, τῷ εἶπε, γέμισον τὴν πίπαν μου καὶ τὴν ἰδικὴν σου, αἰσθάνουμαι ὅτι μέλλω νὰ ἀποθάνω». Ὁ συμβολαιογράφος ἐγέμισε τὰς πίπας καὶ τὰς ἠναψεν, ὁ δὲ κ. Van Klaas ὑπηγόρευσε τὴν διαθήκην του, ἧτις κατέστη ἕκτοτε περιβόητος καθ' ὅλην τὴν Ὁλλανδίαν.

Ἀφοῦ διέθεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του ὑπὲρ τῶν συγγενῶν, φίλων καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, ὑπηγόρευσε τὰ ἐπόμενα ἄρθρα:

«Ἐπιθυμῶ ἵνα πάντες οἱ καπνίζοντες τοῦ τόπου μου προσκληθῶσιν εἰς τὴν κηδείαν μου, δι' ὅλων τῶν δυνατῶν τῆς δημοσιότητος μέσων, ἢ τοῖς ἐφημερίδων, ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν, ἐγκυκλίων, εἰδοποιήσεων. Πᾶς καπνίζων, ὅστις ἠθέλεσπεύσει εἰς τὴν πρόσκλησιν, θὰ λάβῃ ὡς δῶρον δέκα λίτρας καπνοῦ καὶ δύο πίπας, ἐφ' ὧν ἐγχαράχθῃσονται τὸ ὄνομα, τὰ οἰκόσημα καὶ ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου μου. Οἱ πτωχοὶ τοῦ διαμερισματος, οἱ συνοδεύσαντες τὸ φέρετρόν μου, θὰ λαμβάνωσι κατ' ἔτος κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου μου μεγάλην δέσμη καπνοῦ. Εἰς ἅπαντας τοὺς παρευρεθησομένους εἰς τὴν κηδείαν μου ἐπιβάλλω ὡς ὄρον, ἐάν θέλωσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν διατάξεων τῆς διαθήκης μου, νὰ καπνίζωσιν ἀδιακόπως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τελευτῆς. Τὸ σῶμά μου τεθήσεται ἐντὸς κιβωτίου περιβεβλημένου ἔσωθεν ἐκ ξύλου τῶν παλαιῶν κουτιῶν μου τῶν σιγάρων τῆς Χαβάνας. Εἰς τὸ βάθος τοῦ κιβωτίου τεθήσονται ἐν κουτίῳ γαλλικοῦ καπνοῦ τοῦ λεγομένου caporal καὶ ἐν δέμα παλαιοῦ ὀλλανδικοῦ καπνοῦ. Πλησίον μου δὲ τοποθετηθήσονται ἢ ἀγαπημένη πίπα μου καὶ ἐν κουτίῳ φωσφόρων... καθόσον οὐδεὶς ἠξέμειρε ποτέ τί δύναται νὰ συμβῇ. Πάντες οἱ συνοδεύοντες τὴν νεκροπομπὴν, ἀφοῦ κομίσωσι τὸ φέρετρόν εἰς τὸ κοιμητήριον, θὰ διαβῶσι πρὸ αὐτοῦ, πρὶν ἐπιστρέψωσι, καὶ θὰ ρίψωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὴν κόπιν τῆς ἑαυτῶν καπνοσυρίγγας».

Ἡ τελευταία θέλησις τοῦ κ. Van Klaas ἐξετελέσθη κατὰ γράμμα, ἢ κηδεῖα αὐτοῦ ὑπῆρχε λαμπρά καὶ ἐκαλύφθη ὑπὸ πικνοῦ νέφους καπνοῦ. Ἡ μάγειρος τοῦ ἀποβιώσαντος ὀνομαζομένη Γερτρούδη, εἰς ἣν ὁ κύριός της ἀφῆκε διὰ κωδεϊκέλλου σημαντικὴν πρόσδοτον, ὑπὸ τὸν μόνον ὄρον ὅπως νικήσῃ τὴν πεισματώδη αὐτῆς ἀποστροφὴν κατὰ τοῦ καπνοῦ, συνώδευε τὴν κηδεῖαν ἔχουσα ἀνηρημένον ἐκ τῶν χειλέων τῆς χάρτινον σιγάρον. Οἱ πτωχοὶ κύλόγησαν τὴν μνήμην τοῦ εὐεργετικοῦ κυρίου καὶ ὅλος ὁ τύπος ἀντήχησεν ἐκ τῶν ἐπαίων αὐτοῦ, ὡς ἀκόμη καὶ σήμερον ἀντηχεῖ ἐκ τῆς φήμης του. ΓΓ.

Τὸ ρητὸν ὅτι «διὰ τῆς θελήσεως τὸ πᾶν καταρθούται», καίτοι πρὸ πολλοῦ γνωστὸν, μένει οὐχ ἦττον πάντοτε ἀληθές. Ἀρκεῖ νὰ ἀποφασίσῃ τις τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιχειρήσεώς τινος, ὅπως μόνον διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐλαττώσῃ τὰς δυσκολίας καὶ ἀσφαλίῃ τὴν ἐπιτυχίαν. Ἡ πεποίθησις, ἢν ἔχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἄξιαν του, καθιστᾷ αὐτὸν πράγματι ἄξιον, καὶ ἡ ἀπόφασις νὰ προοδύσῃ εἶνε πολλῶς ἤδη πρόοδος. Τούτου ἕνεκεν ἢ σταθερὰ θέλησις καὶ δραστηριότης ὁμοιάζουσι κατὰ τι τῇ παντοδυναμίᾳ.

Αί τελευταῖαι λέξεις

ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Τὰ περὶ τῶν τελευταίων λόγων τῶν διαφόρων ἐπισήμων ἀνδρῶν ἀναφερόμενα δὲν εἶνε ἴσως ὅλως ἀμοιρα τοῦ μυθώδους. Εἰς πολλοὺς βίβλαι ἀπεδόθησαν ἐκφράσεις, αἵτινες συνεφέρουν ὡς μάλιστα πρὸς τὸν χαρακτῆρά των, τὸν βίον, τὴν μεγαλοφυῖαν ἢ τὸ εἶδος τῶν ἀσχολιῶν των.

Ὁ Μονταίνιος μάλιστα ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ ὁ τρέπος, καθ' ὃν ἀποθνήσκει ἕκαστος ἀνθρώπος, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ.

Εἰς τὸν Βολταίρον λ. χ. ἀπεδόθησαν διάφοροι ῥήσεις, ὧν ὡς μᾶλλον πρὸς τὴν ἀλήθειαν προσεγγίζουσα θεωρεῖται ἡ ἐξῆς. Ἐρωτήσαντος αὐτὸν τοῦ ἀδβᾶ Gaultier ἐὰν ἐπίστευεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν—«Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἀπήντησεν ὁ Βολταίρος, ἄφες με νὰ ἀποθάνω ἐν εἰρήνῃ». Ὁ Lessing, εἰς ὃν διηγήθησαν τὸ ἐπισιόδιον τοῦτο, αἰσθανόμενος καὶ αὐτὸς ἐγγίζουσαν τὴν τελευταίαν στιγμήν του, ἐζήτησε νὰ καλέσῃ παρ' αὐτῶ συμβολαιογράφον· «Θέλω, εἶπε, νὰ διακηρύξω, ὅτι ἀποθνήσκω μὴ ἀνήκων εἰς οὐδεμίαν τῶν ἐπικρατουσῶν θρησκείων». Ὁ Ρουσσώ ἀποθνήσκων ἀνέκραξε—«Θεὸ τοῦ κόσμου, ἀποθνήσκω! Ταλαίπωρή μου γυναῖκα, ἃς ἐναγκαλισθῶμεν τελευταίον!» Γρηγόριος Ζ', ὁ ἀδυσώπητος Πάπας, ἀπέθανεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ καθ' ἣν στιγμήν ἐπρόκειτο νὰ ἐκνεύσῃ, ἠγέρθη τῆς κλίνης του καὶ ἀπήγγειλε τοὺς ἐπομένους λόγους· «Ἠγάπησα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀπεστράφη τὴν ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἀποθνήσκω ἐν ἐξορίᾳ». Κρόμβελ, ὁ φοβερός δικτάτωρ, ὁ εἰς οὐδὲν ποτε αἰσθημα ἀνοίξας τὴν καρδίαν του, ἠρώτησε τὸν ἱερέα, ὅστις παρίστατο κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς του· «Υπάρχει ἐλπίς νὰ εἶδῃ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ ἐκεῖνος, ὅστις καὶ ἄλλοτε ἤξιστο ταύτης;» Ἐπὶ δὲ τῇ βεβαίῳ τοῦ ἱερέως ὅτι τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγαθότης εἶνε ἀνεξάντλητος ὁ Κρόμβελ εἶπεν ἠρέμῳ τῇ φωνῇ· «Ἐσώθη!» Ὁ Ἰγνάτιος Λουόλας, ὁ ἰδρυτὴς τοῦ περιβοήτου τάγματός των Ἰησοῦϊτῶν ἀπέθανε λέγων· «Ἐπὶ πάντων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς... ἐπέτυχον».

Ὁ Ραβέλλαϊ, ὄλιγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ἀπέστειλε τινὰ πρὸς τὸν καρδινάλιον du Bellay· «Εἶπέ εἰς τὴν πανιερότητά του, εἶπεν, ὅτι ὑπάγω εἰς ἀναζήτησιν τοῦ μεγάλου Ἰωάννου! Καταπετάσασθε τὴν ἀυλαίαν, ἢ παραστάσις ἐτελειώσε!» Lasource ὁ γιρονδῖνος εἶπε πρὸς τὸν δικαστὴν, ὅστις ἀνέγνω αὐτῷ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του· «Ἀποθνήσκω ἐν στιγμή καθ' ἣν ὁ λαὸς ἔχει ἀπολέσει τὰς φρένας, σὺ δὲ θὰ ἀποθάνῃς ἐν ἡμῶν ἡμέρᾳ ἐπανεύρη αὐτάς».

Ὁ Οὐάσιγκτων ἀπέθανε λέγων· «Πάντα ἔχουσι καλῶς!» Ὁ Σχίλλερ· «Ὅλονεν καλλιτέρα, ὅλονεν ἡσυχώτερος». Ὁ Βετόβεν, ὅστις καθ' ὅλην τὴν ἀγωνίαν ὠμίλει περὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Φάουστ, ὃν ἤθελε νὰ μελοποιήσῃ, ἐξέπνευσε λέ-

γων· «Πολὺ ἀργά! Πολὺ ἀργά!» Ὁ Νέλσον πίπτων ἐφώνησε· «Ἐξετέλεσα τὸ καθήκον μου, εὐχαριστῶ τὸν Θεόν». Ὁ Γκαίτε ἀνέκραξε· «Φῶς, φῶς!» Ὁ Βάλτερ Σκῳτ· «Αἰσθάνομαι ὅτι ἐπιστρέφω εἰς ἐμαυτόν». Ὁ λόρδος Βύρων· «Τώρα ὑπάγω νὰ κοιμηθῶ».

Οὐχ ἥττον ἐκφραστικαί εἶνε καὶ αἱ τελευταῖαι λέξεις διασημῶν τινῶν γυναικῶν. Ἡ Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας ἐκνεύουσα ἔλεγε· «Τὸ βασιλείον μου διὰ τινος στιγμῆς ὑπάρξῃς ἔτι». Ἡ Ninon de Lenglos· «Θνήσκοντες εἶνε ὅσοι μένουσι!» Ἡ ἀτυχῆς Μαρία Ἀντουανέττα, πατήσασα ἀκουσίως τὸν πόδα τοῦ δημίου, «Συγγνώμην, κύριε, εἶπε· δὲν τὸ ἔκαμα ἐπίτηδες». Ἡ κυρία Ρολάνδου, ἐπὶ τοῦ ἱκνιωματός εὐρισκομένη, ἐζήτησε νὰ τῇ δώσῃ κλάμῳ καὶ χάρτην ὅπως ἐκθέσῃ τοὺς τελευταίους αὐτῆς διαλογισμούς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπὸ τῆς φυλακῆς εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως μεταφορᾶς τῆς· ἀλλ' ἠρνήθησαν νὰ παράσχῃσιν αὐτῇ τὰ ζητηθέντα. N.

Τὸ λειψάνον

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ

ἐν Κερκύρᾳ.

Τὸ σπουδαιότατον τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἀρχαίων κειμηλίων εἶνε ὁμολογουμένως τὸ λειψάνον τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος. Κατὰ τὸν 4 αἰῶνα ὁ ἅγιος οὗτος ἦτο ἐπίσκοπος Κύπρου. Τὸ λειψάνον του ἐκομίσθη ἄρτιον καὶ ἀπήμικτον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τοῦ 1453. Ἀμα τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσδύτους τις, ὀνόματι Γεώργιος Καλοχαιρίτης, λαθῶν τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ του τηρούμενα λειψάνα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τῆς αυτοκρατορίας Θεοδώρας, ἐκόμισεν αὐτὰ μέχρι τῆς Ἠπείρου ἐντὸς σάκκων ἀχύρου μεστῶν. Ἐν τῇ κώμῃ Παραμυθία παρέμεινεν ἄχρι τοῦ 1456, εἶτα δὲ ἐκόμισε τὰ κειμήλιά του εἰς Κερκύραν, ἧς οἱ κάτοικοι τὰ ἐδέξαντο μετ' εὐλαθείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Καλοχαιρίτου, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς, διενείμαντο τὰ λειψάνα· ὁ μὲν λαθῶν τὸ τῆς Ἁγ. Θεοδώρας, ἐδωρήσατο αὐτὸ τῇ πόλει· ἐνθάδε ἐτηρήθη ἐν διαφόροις νεοῖς, τῷ δὲ 1841 μετηνήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν· οἱ δύο δὲ ἕτεροι, οἱ τὸ τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος λαθόντες, κατέλιπον αὐτὸ κληρονομίαν. Μία κληρονομία, νυμφευθεῖσα τῷ 1521 κύριόν τινα Βούλγαρον, τὸ ἔλαβε προῖκα. Ἐκτοτε ἔμεινε κτήμα τῆς οἰκογενείας Βούλγαρον, ἧς τῷ μὲν 1698 ἔλαβε τὸν τίτλον κόμητος ἐν μόνον μέλος, τῷ δὲ 1772 ἄπαντα. Λέγεται πρὸς τοῦτο, ὅτι τὸν δεξιὸν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος βραχίονα ἐδωρήσατο ὁ μὲν Πάπας Κλήμης Η' τῷ καρδινάλι Βαρωνίω, οὗτος δὲ τῇ νῆξ ἐκκλησίᾳ τῶν μοναχῶν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἁγίου Φιλίππου τοῦ Νέρη. Ἄλλον ὅμως μῦθον διηγούνται οἱ Κερκυραῖοι. Μέγας τις καὶ ἰσχυρὸς ἠτήσατό ποτε τὴν ἐτέραν τῶν χειρῶν τοῦ ἁγίου λειψάνου. Ἡ οἰκογένεια Βούλγαρον οὕτε τὴν

αἴτησιν ἤθελε νὰ ἀρνηθῆ ἀπολύτως, οὔτε τὸ λειψάνον νὰ κολοβώσῃ. Ἐφάνη λοιπὸν πρόθυμος νὰ ποιήσῃ τὴν δωρεάν, προσέθηκε δὲ, ὅτι, φοβουμένη τὸν ἅγιον, δὲν ἐτόλμα νὰ ἀποκόψῃ αὐτὴ τὴν χεῖρα, ἀλλ' ἐπέτρεπε τοῦτο εἰς τὸν αἰτήσαντα. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐφοβήθη, τὸ δὲ λειψάνον ἔμεινεν ἄρτιον. Κατὰ τὴν ἐγγωρίαν παράδωκεν ὁ ἅγιος ἐποίησε πολλὰ θαύματα. Δις ἔσωσε τὴν νῆσον ἀπὸ τοῦ λοιμοῦ τῷ 1630 καὶ τῷ 1637. Τῷ 1716, ὅτε ἐπολιόρουν τὸ φρούριον οἱ Τούρκοι, ἐφάνη αὐτοῖς ὁ ἅγιος, φορῶν μοναχοῦ στολὴν καὶ κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ δαδᾶ· οἱ Τούρκοι, προσηθέντες καὶ ἐντρομοὶ γενόμενοι, ἤραν τὴν πολιορκίαν. Ἐκτοτε ἐτιμήθη ὡς ἅγιος πολιοῦχος· αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς περιφέρεται ἐν λιτανείᾳ τὸ λειψάνον, εἶνε αἱ μέγισται τῶν ἐορτῶν· πάντοθεν δὲ στέλλονται δῶρα καὶ ἀναθήματα. Τῷ 1662 ἐξεδόθη διαταγή, καθ' ἣν ἐπὶ τῆς συναγωγῆς τῶν ἐλαιῶν ἔμελλε νὰ παρατεθῆ εἰς ἕκαστον πιστηρίον σκεῦος, εἰς ὃ νὰ ἐγγέωσιν οἱ εὐσεβεῖς ὅσον προηροῦντο ἔλαιον ὑπὲρ τοῦ ἁγίου· ὁ κτήτωρ δὲ τοῦ πιστηρίου ἐφύλασσε τὸ σκεῦος μετὰ τοῦ ἐλαίου καὶ ἐν τῷ καθήκοντι χρόνῳ προσεκόμενεν αὐτὸ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐτέρα διαταγή ἀπὸ τοῦ 1672 χορηγεῖ εἰς τὸν ἅγιον δικαίωμα νὰ ἐξαίτηται κατ' ἔτος δύο δεσμίους, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ προσφέρωσιν οὗτοι 100 λίτρας κηροῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν του. Τῷ 1749 ὁ τῆς Βλαχίας Ὀσποδάρος Γαϊκάς ἐδωρήσατο δι' ἰδιοῦ χρυσοβούλλου τῷ ἁγίῳ ἐτησίαν πρόσδοτον ἕκατὸν γροσίων· τῷ δὲ 1800 ὁ τῆς Ῥωσσίας αυτοκράτωρ Παῦλος, ἀναλαθὼν τὴν προστασίαν τοῦ ναοῦ, κατέλιπεν ἐτησίαν προσφορὰν 125 ρουβλίων. Ὅσῳ πολυαριθμότερα τὰ δῶρα, τοσοῦτω σπουδαιότερα καὶ ἡ περιουσία τοῦ οἴκου Βούλγαρον. Οἱ ἐν τοῦ οἴκου τούτου κληρικοὶ ἔχουσι δύναμιν μεγάλην καὶ ἀπολαύουσι τῶν πλείστων προσδῶδων, οἱ δὲ πενήτεροι συγγενεῖς ἔχουσι ἀξιώσιν ἐπὶ χρηματικὰς ἐπιχορηγήσεις. Ἀμφοτέρων αἱ ἀξιώσεις διημερισθηθήσαν πολλάκις, ἀλλ' ἡ οἰκογένεια τὰς ὑπερήσπισεν ἐπιτυχῶς ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ τῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1857 ἐξέδωκεν ἄληθῆ διήγησιν περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ θαυματοῦργου λειψάνου τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος. Ὑπάρχουσι βεβαίως ἐν Κερκύρᾳ σκεπτικοί, οὐδαμῶς δεχόμενοι, ὅτι πρὸ τοῦ 1453 ἐτιμάτο ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ λειψάνον τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος, ὑπολαμβάνοντες δὲ ἀπόκριφα τὰ ἐν τῇ «ἀληθεῖ διηγήσει» ἐγγραφα. Οἱ νησιῶται ὅμως καθόλου τιμῶσι παραπολὺ τὸν ἅγιόν των, σκληρὸς δὲ καὶ ἄδικος θὰ ἦτο ὁ σκανδαλίζων τὴν πίστιν αὐτῶν.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν τῷ δικαστηρίῳ κατ' Αὐγουστον τοῦ 1881. Ὁ πρόεδρος πρὸς κυρίαν, ἧτις παρουσιάζεται ὡς μάστις·

— Τί ἡλικίαν ἔχετε;

— Σαράντα ἔτων.

Ὁ πρόεδρος με ἐλαφρὸν μειδιάμα·

— Πιστεύω ὅτι θὰ σὰς ἦτο δύσκολον νὰ τὸ ἀποδείξητε.

— Καὶ εἰς ἐσᾶς νὰ ἀποδείξητε τὸ ἐναντίον— διότι τὸ ἐγγράφον τῆς γεννήσεώς μου ἐκᾶν... εἰς τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1830!

Καὶ πάλιν ἡ ἡλικία.

Δύο παλαιαὶ φίλαι συνδιαλέγονται.

— Καὶ πόσων χρόνῶν εἶσαι, ἀγαπητή μου Ζωή;

— Πρὸς τί ἡ ἐρώτησις, φιλιτάτη, ἀφοῦ πάντοτε θὰ μοῦ δώσῃς περισσότερα ἀφ' ὅσα καὶ ἀν σοῦ πῶ!

Ὁ, τι δύναται τις νὰ ἶδῃ μόνον ἐν Ἀμερικῇ.

Εἰς Ἰάγκος παρουσιάζεται εἰς τὸν ὑπάλληλον τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ζητεῖ 9 εἰσιτήρια ὁλόκληρα καὶ 33 διὰ παιδία ἡλικίας κάτω τῶν 7 ἐτῶν.

— Ἄ! εἶνε οἰκότροφοι σχολεῖου; λέγει ὁ ὑπάλληλος, τότε ἔχετε δικαίωμα νὰ ζητήσετε ἐκπερὸν ἀπὸ τὰς τιμὰς.

— Οἰκότροφοι σχολεῖου; Ὁχι, κύριέ μου. Εἶνε ἡ οἰκογένειά μου, αἱ γυναῖκές μου καὶ τὰ παιδία μου.

Ὁ Ἀμερικανὸς ἦτο μορμόνος.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Συνειθίζομεν νὰ κρίνωμεν τοὺς ἄλλους ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, καὶ ἐνῶ συγκαταβαίνομεν νὰ τοῖς συγχωρῶμεν τὰ ἐλαττώματα ὅσα καὶ ἡμεῖς ἔχομεν, κατακρίνομεν αὐτοὺς αὐστηρῶς, ὅτι δὲν ἔχουσι τὰ προτερήματα ὅσα ἡμεῖς ἔχομεν.

* * * Ἐν τῇ φύσει τοῦ πνεύματος ἡμῶν ὑπάρχει νὰ βλέπῃ τὰ ἀποτελέσματα πρὶν ἢ ἐρευνῆσῃ τὰς αἰτίας.

* * * Καλλιαισθησία εἶνε τὸ γνωρίζειν οὐ μόνον ὅσα πρέπει νὰ εἶπῃ τις ἀλλὰ, καὶ ὅσα νὰ σιωπᾷ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ww Ἐν Κρήτῃ ἀπεβίωσεν ἄρτι ἑκατοντούτης εἰς τῶν διασημοτάτων τῆς νήσου ἀνδρῶν, φιλόπατρις ἀκραϊφνῆς καὶ ἀρχαῖκός το ἦθος, ὁ Ἀναγνώστης Μανουσσογιαννάκης. Περὶ τοῦ ἀνδρός τούτου ἡ Παλιγγεσία δημοσιεύει τὰς ἐπομένους βιογραφικὰς σημειώσεις·

«Γόνος ἰσχυρῆς σφικτωτικῆς οἰκογενείας, ἀεὶ ποτε πρωταγωνιστήσας ἐν τοῖς ἀγῶσι τῆς Κρήτης, ὁ Ἀναγνώστης Μανουσσογιαννάκης, καὶ ὡς τοιοῦτος πρῶτως μνηθεὶς εἰς τὰ τῆς Ἐταιρίας τῶν Φιλικῶν, μετέσχεν ἐκ τῶν πρώτων τῆς ἐν Ἀσκύφῳ τῶν Σφακιῶν κατὰ Ἰούνιον τῷ 1824 γενομένης Συνελεύσεως τῶν προκρίτων Κρητῶν, ἐν ἧ ἀπεφασίσθη ἡ τῆς Κρήτης συμμετοχὴ ἐν τῷ

ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνι, συντελέσας διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν ἔργων εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος παρὰ τοῖς νησιώταις, ἐνθαρρύνων αὐτοὺς προθύμως καὶ θαρραλέως κατερχομένους εἰς ἀγῶνα ἀνίσουν μὲν ἀλλ' ἱερὸν καὶ εὐγενῆ, καὶ παροτρύνων εἰς ἐπιτέλειαν ἔργων ἀνδρείας καὶ ἡρωϊσμοῦ, ἅτινα μόνον οἱ γινώσκοντες τὴν θλιβεράν τότε τῆς Κρήτης κατάστασιν καὶ τὴν ἀδυναμίαν αὐτῆς ἀπέναντι τῶν Τούρκων δύνανται προσηκόντως νὰ ἐκτιμήσωσι. Πλὴν, σκληροτράχηλος καὶ ἰδιοτελής διπλωματία κατεδίκασε τότε τὴν Κρήτην αὐθις εἰς τὴν δουλείαν, οἱ δὲ νησιῶται ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἀνάγκην.

»Γνωστὴ ἔκτοτε τυγχάνει ἡ ἱστορία τῆς νήσου ταύτης· πάλιν διηνεκῆς κατὰ τῆς τυραννίας, διαμαρτύρησις ἐνεργὸς κατὰ τῆς ἀδίκου ἀποφάσεως τῆς διπλωματίας, στερρὰ ἀπόφασις ὑπὲρ συνεχίσεως τοῦ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος μέχρι πλήρους ἐπιτευξέως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Καθ' ἅπασαν τὴν τρικυμιώδη, ἀλλ' ἐνδοξον ταύτην περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς μαρτυρικῆς νήσου, τοῦ *Μαρουσογιαννάκη* τὸ ὄνομα διαλάμπει μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ ἀφιλοκερδῶν προμάχων τῆς κρητικῆς ἐλευθερίας. Ὁ πατριαρχικὸς αὐτοῦ οἶκος, ἄσυλον καὶ καταφύγιον τῶν μαχητῶν τῆς πατρίδος, παρείχεν αὐτοῖς πᾶσαν φιλοξενίαν ἐν στιγμαῖς δεινῶν συμφορῶν, αὐτὸς δὲ εἰλικρινῆς καὶ μεγάλθυμος, οὐδέποτε κατεδέχθη νὰ κατέλθῃ τῶν ὀρέων του, ὅπως μεταβῆ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν δεσποτῶν τῆς πατρίδος του, οἵτινες πάντα τρόπον ἐμνηνεύθησαν, πᾶσαν κολακείαν ἐπενόησαν, ὅπως δυνηθῶσι νὰ σύρῳσιν εἰς τὰς ἀλεθρίους παγίδας τῶν τὸν γηραιὸν τοῦτον λέοντα τῶν Λευκῶν Ὀρέων.

»Περιεβλήθη ὑπὸ τῶν πατριωτῶν του τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα κατὰ τὰς διαφόρους ἐξεγέρσεις τῆς Κρήτης, ἀνακρυχθεὶς στρατάρχης καὶ γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν Κρητικῶν δυνάμεων, ἀλλ' οὗτος οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῆ τοὺς δικαίους του τίτλους, ὅπως ἐπιζητήσῃ τιμὰς ἢ ἀμοιβάς, διότι τοῦτο ἐθεώρει λίαν ταπεινὸν καὶ οὐδόλως προσῆκον εἰς τὸν ἀνδρικὸν καὶ μέχρις ἀγερωχίας μέτριον καὶ ὀλιγαρκῆ αὐτοῦ χαρακτῆρα. Ἀπέριψε τὴν ἐκ 300 δρ. μηνιαίαν περίθαλψιν καὶ τὸν βαθμὸν στρατηγοῦ, ἅτινα προσήνεγκεν αὐτῷ ἡ ἑλλ. κυβέρνησις, ὅτε κατὰ τὸ 1859 κατέφυγεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν Ἑλλάδα, προσελόμενος τοῦ ἐν Ἀθήναις πομπῶδους καὶ ἐν τιμαῖς βίου νὰ ζῆ ἀγνώστος ἐπὶ τῶν ἀγόνων βράχων τῶν Σφακιωτικῶν ὀρέων. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὁ Μανουσογιαννάκης κατέφυγε τὸ δεύτερον ἐνταῦθα, ἡ δὲ τότε ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὄριπεν αὐτῷ μηνιαῖον χορηγίμα 100 δρ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἠδύνατο νὰ ζῆσῃ μακρὰν τῆς γλυκείας πατρίδος, καὶ πάλιν παρήτησε τὰς ἀμοιβάς, ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς

τὰ προσφιλῆ αὐτῷ πάτρια ἐδάφη, ἅτινα δὲν ἐγκατέλιπεν ἔκτοτε ἢ ὅπως μὴ ἴδῃ πλέον αὐτὰ».

» Τὸ ἐπὶ τῆς στατιστικῆς τμήμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐδημοσίευσεν ἄρτι σπουδαῖον τεύχος, ἐν ᾧ σημειοῦται λεπτομερῶς ἡ κίνησις τῆς μεταναστεύσεως ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς Ἀμερικὴν ἀπὸ τοῦ 1832 ἔτους, ἀφ' οὗ τὸ πρῶτον ἤρξατο τηρουμένη σημείωσις ἀκριβῆς τῶν ἀφικνουμένων εἰς τὸ ἀμερικανικὸν ἔδαφος πρὸς ἐγκατάστασιν.

Κατὰ τὴν στατιστικὴν ταύτην ἐν ἔτει 1830 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν δὲν ὑπερέβαινε τὰς 22,322· ἀλλ' ἔτι κατὰ τὸ 1842 ἔφθανεν εἰς 100,000. Τῷ 1847 ἀνῆλθεν εἰς 200,000, τῷ δὲ 1850 εἰς 300,000. Τῷ 1854 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν ἦτο 427,833, ἀλλὰ τῷ 1860 κατῆλθεν εἰς 153,418, τῷ δὲ 1861 καὶ 1862 εἰς 92,000.

Ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ πολέμου οἱ ἀριθμοὶ τῶν κατ' ἔτος ἀφικουμένων ἔχουσιν ὡς ἔπεται·

Ἔτη	Μετανάσται	Ἔτη	Μετανάσται
1865	247,453	1874	313,339
1866	166,112	1875	227,498
1867	298,967	1876	169,986
1868	282,189	1877	141,857
1869	352,768	1878	138,469
1870	387,203	1879	177,826
1871	321,350	1880	457,257
1872	404,806	1881	668,000
1873	459,803		

Συνυπολογιζομένων μετὰ τούτων καὶ τῶν ἐκ Κίνας, Καναδᾶ καὶ ἀλλαχόθεν μεταναστευσάντων, ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν, οἵτινες ἀφίκοντο εἰς Ἀμερικὴν κατὰ τὰ τελευταῖα 35 ἔτη, ἀνέρχεται εἰς 7 καὶ ἡμισυ ἑκατομμύρια, ὧν 2,888,445 ἦσαν Ἴρλανδοὶ, 2,669,662 Γερμανοὶ, καὶ 795,519 Ἀγγλοὶ.

» Κατὰ προσφάτους παρατηρήσεις τὸ ψυχρότερον σημεῖον τῆς γήινης σφαίρας δὲν εἶνε ἡ *Tzakoutsk* ἐν Σιβηρίᾳ, ἀλλ' ἡ *Verkoyansk* ἄλλη θέσις ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ. ἔνθα ἡ θερμοκρασία κατέρχεται ἐνίοτε εἰς 49 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδέν. Ἐν Ἀμερικῇ τὸ ψυχρότερον σημεῖον εὑρίσκεται ἐπὶ τῶν νήσων *Parry*· ἐπειδὴ δὲ ἡ γραμμὴ ἡ συνδέουσα τὰ δύο εἰρημένα σημεῖα δὲν διέρχεται διὰ τοῦ βορείου πόλου, ἔπεται ἀναγκαίως ὅτι ὁ ἀνώτατος τοῦ ψύχους βαθμὸς δὲν ἀπαντᾶται ἐν τῷ πόλῳ, καθὼς ἐπίσης ὁ ἰσημερινὸς δὲν εἶνε τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ ἀπαντᾶται ἡ μεγίστη θερμότης.

» Εἰς παλαιὸς ὠρολογιοποιῶν, ἐν *Vourry* τῆς Ἑλβετίας, ἰσχυρίζεται ὅτι ἐφευρῆ μηχανισμὸν, δι' οὗ ἐπὶ ἔτη δύνανται νὰ λειτουργῶσι τὰ ὠρολόγια, μὴ κανονιζόμενα. Κιβωτίον ἐσφραγισμένου καὶ παραδοθέντος ταῖς δημοτικαῖς Ἀρχαῖς τῆς πόλεως, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1879, περιέχοντος δὲ δύο ὠρολόγια, ἀνοιχθέντος, εὑρέθησαν τὰ ἐν αὐτῷ ὠρολόγια ἀκριβῶς λειτουργοῦντα.